

קונטרס

שערי דעה

על ליקוטי מוהר"ן

תורה יב – איה

מכון
שערים

יז"ל ע"י מכון
"שיעורים"

בסיוע הארגון החשוב

'תמימי דרך'

לדגל לימוד התורה הזמנית

ולהצלחת פטרוך הארגון

הרה"ח ר' בנימין יעקב נתן בן איטא שליט"א

ניתן לשמוע את השיעורים, וכן שאר שיעורים,
במערכת הטלפונית של קול הלשון במספר ישיר:

0733.21.1616

הארות והערות יתקבלו בכרכה

0533-10-7641

לקבלת החוברות השבועיות

N3107641@gmail.com

עימוד :

א.י. 058.3219400

הודעה חשובה!

ניתן להשיג את הספר

"שערי דעה"

על ליקו"מ תורות א-ט

חלק מהוצאות ההדפסה נתרמו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' דניאל ב"ר שמעון ברגשטיין זצ"ל

קונטרס

שערי דעה

על ליקוטי מוהר"ן

ובו יפתחו שני שערים

דעה זהשכל

ביאור מעמיק בקשרי המאמר

ומקורותיו מיניה וביה

לעובדא ולמעשה

פתחי שערים

שאלות וקושיות לפתיחת

הבנת המאמר

ולעזור לב המעיין

תורה יב – איה

אשר הנני אל ברוב הסדו

ואמיתו

שלום מויקוף

טבת תשפ"ד

תורה יב תניינא

בשארם הולך אחר שקלו ותקמתו, ויכל לכל במועדים ומכשולות רבים, ולבוא ליד רעות גדולות, חס ושלום. ויש ששקללו הרבה, גזון הרשעים הגדולים מאד המפרכסים, שהטעו את העולם, והפל תיה על - ודי חכמותם ושקלם, ועקר התהיות הוא רק לילך בתמימות ובכשירות, כלי שום חכמות, ולהסתכל בכל דבר שעושה, שיתנה שם השם יתברך, ולכלי להשיגה כלל על כבוד עצמו. רק אם יש כזה כבוד השם יתברך ועשה, ואם לאו, ואזי בודאי לא יבשל לעולם. ואפלו בשופל, חס ושלום, לספקות, ויש ששפילתו גדולה מאד מאד, ורמזא לצלו, שנופל לספקות והרהורים, ומתרחק אחר השם יתברך, אף - על - פי - בן הנפילה והירדה היא תכלית העליה: כי דע, כי שרש יש תברואה הוא הכבוד. כי כל מה שברא תקדוש - ברוך - הוא לא בראו אלא הכבוד, כמו שכתוב: "כל התקרא בשמי ולכבודי בראתיו" (ויקרא יח). ובאחר שהכל נברא בשביל כבודו יתברך, נמצא ששבוו יתברך הוא שרש כל התברואה - ואף - על - פי שכל אחד, על כל מה שתברואה יש לתקום, ובכל חלק מחכמה כבוד מרד, שהוא שרש שרש כבודו. וזה בחינת (אבות פרק ה): "בעשרה מאמרות נברא העולם. והלא במאמר אחר יכול להבראות, אלא בשביל שכן וענין נברא בעשרה מאמרות. ובכל מאמר ומאמר יש בו בחינת כבוד מיוחד, שהוא שרשו, כי הכבוד הוא שרש הכל כפי". וזה בחינת (תהלים כ"ט): "ובחילתו פלו אמר כבודו" שבכל מאמר מלכש בו כבודו יתברך, שעל - ידי - זה נברא העולם, כי מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו). ואפלו בעבודת ודברים רעים, חס ושלום, ששם אין כבודו יתברך, בחינת (ישעיה מ"ב): "ובכודי לא אחר לא אמת", שיש גבול להכבוד שלא יתפשט לשם, ואף - על - פי שפלא כל הארץ כבודו, עם כל זה יש גבול בשפיע לקומות הנ"ל, שלא יצא לשם, בחינת: "ובכודי לא אחר לא אמת" כפי. ויש גבול לכל כבוד וכבוד, שמשלבש בכל מאמר ומאמר מעשרה מאמרות כפי, שלא יתפשט לקומות החיצונים כפי. אבל דע, כי אף - על - פי - בן בודאי גם הם מקבלים חיות ממנו יתברך, ואפלו מקומות המסופים או פתי עבודה - וזה צריכין גם כן לקבל חיות ממנו יתברך. אך דע, כי הם מקבלים בחינת מאמר סתום, שהוא בראשית מאמר סתום, (ענין הא"י שבת דף ק"ח עם סוה"מ, מאמר סתום), שהוא כולל כל המאמרות, וכלם מקבלים חיות ממנו. ובכבוד יש המאמר סתום הוא סתום ונעלם בתכלית ההסתרה, ומשם הם מקבלין חיות. יש בחינת הכבוד והמאמרות המסופים אי אפשר להם לקבל חיות משם, בחינת: "ובכודי לא אחר לא אמת" כפי, רק מהמאמר סתום, שהוא נסתר בתכלית ההסתרה, משם מקבלין חיות. ודבר זה אי אפשר להבין, ואסור להרחיק בזה כלל. וכן בן בשארם נופל, חס ושלום, לחינת מקומות אלו, דהינו לחינת מקומות המסופים, ונפל לספקות והרהורים ובלבולים גדולים, ואזי מתחיל להסתכל על עצמו, ורואה שרחוק מאד מכבודו יתברך, ושואל ומבקש איזה מקום כבודו, מאחר שרואה בעצמו שרחוק מכבודו יתברך, מאחר שנופל לקומות אלו. ורמזא לצלו, וזה זה עקר תקונו ועלתו, בחינת 'ירדה תכלית העליה', המובא בספרים. כי איזה מקום כבודו זה בחינת הכבוד עליון של המאמר העליון, דהינו המאמר סתום בראשית כפי, שמשם נמשך חיות לקומות האלו. נמצא שמשפוש ומתפשט איזה מקום כבודו, כזה בעצמו הוא חוזר ועולה אל הכבוד העליון, שהוא בחינת איה, שמוגבל הסתרתו והעלמותו הוא מתיק מקומות הללו, ועקבוש - על - ידי שהוא נפל לשם, ואזי מבקש איזה מקום כבודו. וזה חוזר ומתפשט בעצמו לשם, ומתנה את גפילתו, ועולה בתכלית העליה:

וזה בחינת קרן עולה, שמכפר על הרחוק הלב. כמו שאמרו רבותינו, וכוונם לברכה (מדרש - רבה וקרא, פרש"י), כמו שכתוב: "והעולה על רוחכם" שעולה מכפר התהור". כי יש בחינת (תהלים י"ח): "לבי סתהר", כי יש קלפה, שהיא מעקמת ומסככת הלב בעקמים וסבובים ובלבולים הרבה, והיא בחינת קלפת נטה. ועל - בן נקרא סתהר, תרגום של סביב: 'סחור סחור', בחינת (תהלים א): "ונטה לו סביב". כי היא בחינת תרגום, כמובא (ענין לכיזי א סימן ט), ועל - בן מתיב בלשון תרגום. ובשארם נופל לשם, שהיא בחינת מקומות המסופים, ואזי מבקש וצויען איזה מקום כבודו, וזה בעצמו תקונו. כי חוזר ושב אל הכבוד העליון, שהוא בחינת איה כפי. והיו בחינות עולה, בחינת (בראשית כ"ט): "ואיה הישה לעולה". שבחינת איה היא בחינת שה לעולה, לתקן ולכפר הרחוק הלב, שבא מקומות המסופים כפי. כי על - ידי בחינות איה נתקנו ועולה משם כפי: וזה בחינות מה שמוגבל בסוף תקונום (תפוס תפוס א דה): 'בראשית כ"א ת"ש', דהינו הישה לעולה, שעשה על - ידי בחינת איה, שהוא בחינת בראשית מאמר סתום כפי. וזה בחינות תשובה, כי זה עקר התשובה, בשארם מבקש ומתפשט אחר כבודו יתברך, ורואה בעצמו שרחוק מכבודו יתברך, ומתגעגע ושואל ומצטרף איה מקום כבודו, והיו בעצמו השוכחו ותקונו כפי, ותכן היטב: ויש כזה עוד הרבה דברים. כי בשארם הולך בדרך או כשהולך בדרךים ברוחניות, או התורה הולכת לפניו, בחינות (מש"ל ו): "בתהלתך תנחה אהרן", כי יש כזה פניה בחינות, כי כל אהרן לפי תורתו. ולפי כל תורה יש בחינות פסקות הנ"ל, גזון בהדיש - תורה, קדם שמתדששן יש פניה פסקות ובלבולים, קדם שמתברר ומלבו הדרך בראוי. ואלו הפסקות הם בחינת עין הדיעת טוב ורע, שהוא בחינת נטה. ובשפיע אל התורה בעצמה, זה בחינת עין התמים וכו':

שידך לעיל; והיו בחינות: אם יאמר לך אדם, היכן אלךוד האמר לו: בכרך גדול של רומי" (ירושלמי מענין פרק א) ששם שם, שפלאים גדולים ועבודה - וזה, גם שם מסתור הוא יתברך כפי, והכלל בשופל לשם, חס ושלום, או בשמתחיל לבקש איזה מקום כבודו, כזה הוא מתנה את עצמו מחיית התדשה. כי חיות התקלות הוא רק מההסתרה, מה שמתחשש יתברך שם בתכלית ההסתרה, עד שאין וידעין ממנו יתברך כלל. אבל תכף בשמבששין איזה מקום כבודו, נמצא שידעין על - כל - פנים שיש אל"ם יתברך, רק שהוא נסתר ונעלם, ועל - בן מבקשין איזה מקום כבודו. וזה בעצמו מתנה עצמו במקום גפילתו. כי איזה הוא בחינות מאמר סתום, שהם מקבלין חיות משם, רק שחיות התקלות הוא מההסתרה. אבל הוא מתנה את עצמו בחינות חיות התקשה במקום גפילתו, על - ידי התקשה והתפשט שמתפשט איזה מקום כבודו כפי. ואחר - כך וזה לעלות משם למגרי אל התקשה בעצמה, דהינו במקום העליון כבודו יתברך, כי עקר התקשה שיתגלה כבודו יתברך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן: (ואת התורה, וגם מאמר המתחיל: אלו המתפארין ונעזין וכו', וכל מה שצאמר בדרך וכו', גזון הקשו וכו' הכל אהרן, כי כל אלו המאמרים קשורים זה בזה, והם מרמזים ונסתרים בדברי רבותינו, וכוונם לברכה (שבת דף ע) בתוך האגדה הפליאה מאד, מה ששאל רבי יודא את רב יהודה בד מוי בדיקא דעמה, ואי בעי מזה כל חללי דעלמא וכו', ושאל אותו פניה שאלות, והם פליאות נשגבות מאד, גזון: מאי טעמא תורא אריבא גנובתה וכו', מאי טעמא תרנגולא מדיא עניא וכו', וכל השאלות הנאמרות שם פלם הם פליאות גדולות מאד, ושם מרמז ונסתר כל הנ"ל. וזה שמוגבל לעיל בענין שמחה ובריהא דעמה שידך גם - בן לזה, ומרמז גם - בן באגדה הנ"ל, שצאמר שם בעת שהיה בדיקא דעמה: גם מה שמוגבל במאמר תיה על פסוק: "ואיה הישה לעלה", מרמז באגדה הנ"ל, שצאמר שם: 'אי בעי מזה כל חללי דעלמא' זה סוד בחינת חלל הפני, שהוא כפיכול פניו מאלקותו יתברך. ובאמת בודאי אי אפשר שלא יתנה שם גם - בן השם יתברך, כי אם - בן מהיכן יקבל חיות. אך זהו בחינת הנ"ל, שמקבל חיות מבחינת מאמר סתום, בחינת בראשית וכו'. גם מה שמוגבל לקמן בענין 'רדא שבת', שידך גם - בן לזמן, כי כל רדא יש לה מאמר וכו', ויש מאמר שכולל כלם וכו' כפי. גם מה שמוגבל לקמן בענין השתנה שידך גם - בן לזה, על אגדה הנ"ל: מאי טעמא תרנגולא מדיא עניא. ולא וכוני לשמע באור כל זה):

שיעור א

איה מקום כבודו

כבוד ה' מלא עולם וגם במקום החושך, כי דווקא במקום החושך והריחוק, מתעורר האדם לידי תשוקה ורצון שברצונות להתקרב אל השי"ת, וזהו הכבוד הסתום והנעלם שנמצא גם שם, ועל כן כשיזעק איה מקום כבודו, ויתעורר בתשוקה גדולה יהפכו לו הירידות לעליות, ובתנאי שילך בתמימות לבקש תמיד כבוד ה', ולא יתיר לעצמו לרדת במטרה לעלות

ההתבוננות בסוד 'איה' ◊ ביאור העצה של 'איה' ◊ מרחפת על פני המים ◊ כבוד ה' עולה גם ממעשי הרשעים ◊ גבולות לכבוד, והכבוד הסתום ◊ הירידה עצמה איננה עליה, אלא מביאה אליה ◊ אלי קורא משעיר ◊ העיקר הוא הרצון ◊ 'איה' זה הכתר ורצון ◊ הריחוק מביא תשוקה ◊ הירידה תכלית העליה ◊ אם תבעיין בעיו ◊ מלך שגזר שמד ◊ התשובה והתיקון ◊ החלל הפנוי ◊ הירידה והעליה נמצאים בכל מדריגה ◊ ויהי אור ◊ הצורך לתמימות ◊ טעם האזהרה לבלי להרהר בסוד המאמר סתום

פתחי שערים

א] מה השייכות בין עניין התמימות שבתחילת המאמר, לעניין איה מקום כבודו שבהמשך המאמר, האם זה רק משום ששניהם מדברים בעניין הכבוד.

ב] מי הם הרשעים המפורסמים שהטענו את העולם ב'חכמתם', ואין הכוונה לאנשי ההשכלה שהיו בדורו, שהרי רביז"ל מדבר עליהם בלשון עבר, שכבר היו.

ג] לכאורה רביז"ל מפרש בשני אופנים את הלשון 'איה מקום כבודו', אופן אחד, שה'איה' שהוא המאמר הסתום, הוא מקום כבודו, שמחיה כל מקום, ואופן שני, שזו גופא היא העבודה, לבקש 'איה מקום כבודו', וזו היא השייכות בין העצה של החיפוש, לבין המאמר סתום שמתגלה על ידי זה, כי שניהם כלולים ב'איה' מקום כבודו, אמנם לא מובן לכאורה למה 'איה' זה מביא ל'איה' זה, והנה אח"כ בהשמטה שבסוף המאמר, מבאר זאת בפשטות, שכל כח הטומאה היא מההסתרה שנסתרת החיות הרוחנית שיש במקום הירידה,

וברגע שמאמין שיש שם חיות, ומבקש ומחפש אותה, ממילא זוכה לגלות את החיות הזו ולהתקשר אליה, וא"כ צ"ב מה הרווח ממה שאמר בתחילה, ש'איה' הוא שם הכבוד, ו'איה' הוא גם החיפוש עצמו.

ד] ובעיקר צריך לבאר את יסוד המאמר, שיש עניין שעצם הירידה היא תכלית העלייה כלומר שאין עליה גדולה ממנה, ואיך יתכן לומר כן, והרי מצב הירידה ומצב העלייה הם שני הפכים, ואיך יתכן לומר שהשי"ת נמצא גם בבתי ע"ז, והרי לא מדובר כאן על זה שהשי"ת קיים בכל מקום, כי השי"ת הוא מעבר לגדרי מקום, וגם לא בא רביז"ל לחדש שהשי"ת מחיה כל מקום, כי זה פשוט, וכי יש מקום אחר לקבל משם חיות, אלא כוונת רביז"ל שיש 'כבוד' להשי"ת גם מבתי ע"ז וגם מעבירות וחטאים, וכלשון רביז"ל שמדבר בפירוש על ענין הכבוד הסתום, וזה עניין פלא, איך שייך לומר דבר והיפוכו, שאדם ממרה פי ה' והשי"ת מתכבד בזה.

ומצווה לבאר הדבר באופן שדברי רביז"ל לא יגרמו לאדם להתרצות לרדת אל הירידה.

ה] עוד צ"ב בדברי רביז"ל שאמר, ששם השי"ת גבול לכל אחד מהמאמרות שלא יתפשט למקומות רעים ודברי עבירה, ותמוה מאד, וכי צריך לעצור את הכבוד שכאילו הולך ומתפשט לשם, והרי בדרך הטבע, המקום הרע הוא מחוץ לגדרי כבוד ה', ואדרבא חידוש גדול הוא שהכבוד הסתום נמצא שם, ולמה אם כן צריך את כל הגבולות, להגביל את המאמרות הגלויים שלא יתפשטו לשם.

ו] ועוד צ"ב מה נשתנה הכבוד הסתום שמוותר לתת אותו לפסילים, ועל שאר הבחינות של כבוד נאמר 'וכבודי לאחור לא אתן'.

ז] ובדברי הגמ' (שבת ע"ז): שהביא רביז"ל בסוף המאמר, שרב זירא מצאו לרב יהודה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוי אמר ליה ע"כ, וביאר רביז"ל שזה סוד חלל הפנוי שהוא סוד המאמר הזה, וצ"ב מה השייכות.

ח] ועיקר העיקרים צריך לבאר מהי עצה למעשה של החיפוש 'איה', שלא מבוארת בפנים כל צרכה וכמו שעמד על זה בביאור הליקוטים, שנראה כאילו צריך לחפש את ה' במקום החושך, ואיך יעשה כן.

ט] ולמה אסר עלינו להרהר בסוד 'איה', ומצד שני גילה את הדבר בדרך של 'תורה' הניתנת להבנה.

דעה והשכל

ההתבוננות בסוד 'איה'

הנה יסוד המאמר שכבוד ה' קיים בכל מקום, הוא עניין עמוק ונעלם שרביז"ל אומר עליו ש'דבר זה אי אפשר להבין ואסור להרהר בזה כלל', ואמנם לא כיוון רביז"ל שלא יבארו את העניין, כי אדרבא אם ישאר המאמר בלי הבנה, תתרבינה הטעויות מסביב לעניין זה, ועלולים בני אדם להרוס גדרי התורה חלילה, ועוד, כי לא גילה רביז"ל את העניין של 'איה מקום כבודו' בדרך של עצה הנאמרת כחוק בלי טעם, והשומע שומע בדרך אמונה, אלא גילה דבר זה בדרך של תורה בליקו"מ המיוסדת בדרך ההבנה, וגם לא אסר רביז"ל לפרסם מאמר זה בפני כל, וטבע רוב בני אדם שלא יאמינו ולא יקבלו אם אין השכל מתבונן, שהרי זה כמי שאומר שבאמת גם עץ הוא אבן אלא שאי אפשר להבין ואסור להרהר בזה, שהרי ברור שאין מי שישמע לו.

אלא ברור שהיתה כוונת רביז"ל לומר, שאסור לאדם להרהר בזה למעלה ממדריגתו, כדי שלא יבוא לחטוא, כי יש לכל אחד גבול בשכלו שעד שם מותר לו להתבונן (וכמבואר בתורה ה תניינא

ס"ז), אבל מה שאפשר להבין, בוודאי מצווה להתבונן בדברי רביז"ל (עי' תורה סב ס"ב), כי רק כשהדבר מתקבל אצל האדם בדרך הבנה, העניין מתבאר לאמיתתו עם הגדרים הנכונים, ומבלי לטעות ולנטות ימין ושמאל, ועוד יתבאר להלן בסוף השעור הזה מה ולמה אסור להרהר.

ביאור העצה של 'איה'

ונתחיל תחילה לבאר את העצה החדשה שחידש רביז"ל במאמר זה, כי איננה מבוררת כל צרכה, שהלשון של המאמר משמש שיש לאדם בעת ירידתו לחפש שם את השי"ת, איה מקום כבודו, ולא מובן מה המשמעות למצוא שם את השי"ת, ומה יש לבקש, ואיזה דרך יש למי שנמצא בבתי ע"ז לחפש ולמצוא שם את השי"ת.

אבן כבר כתב בביאור הליקוטים את יסוד הדבר, ונבאר בע"ה דבריו יותר, שהעצה של 'איה', היא העצה של 'שפכי כמים לבך', שאיננה תפילה סתם, אלא זעקה וקרינה על עצמו, היכן אני ואיה נשמתי ומתי אבוא אל

מרחפת על פני המים

ויש להוכיח ביאור זה, שהעבודה למעשה של בקשת 'איה', היא היא העצה של גילוי הרצונות ושפיכת הלב לפני השי"ת לקיים 'שפכי כמים לבך', כי הנה מבואר בפנים שיש עשרה מאמרות, והראשונה היא 'בראשית' שהוא מאמר סתום, ואם כן נמצא שהבחינה של המאמר סתום והעצה כדי לזכות אליה, נמצא בתורה בפסוקים שמבראשית עד 'ויאמר אלוהים יהי אור' שהוא כבר המאמר הגלוי, ושם נאמר 'בראשית ברא אלוהים את שמים ואת הארץ, והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום ורוח אלוהים מרחפת על פני המים' ע"כ, כלומר שעניינו של המאמר 'בראשית' מחייב שיהיה תוהו ובוהו וחושך ותהום, וכל הגלויות הגשמיים והרוחניים המרומזים שם, אבל באמת רוח אלהים מרחפת שם, ונמצאת בדרך נעלמת, והעצה לזה היא: על פני המים, שעל זה אמרו במדרש (בראשית רבה), שהיא התשובה שנאמר 'שפכי כמים לבך' עיי"ש, ויש לתמוה מה עניין תשובה ל'שפכי כמים לבך' שהיא תפילה, אכן הם דברי רביז"ל כאן, שעיקר התשובה והתיקון הוא זה שהאדם הנמצא רחוק, שואל ומצטער ורוצה להיות טוב, וזה עניין 'שפכי כמים

תכליתי, וכל זה יעשה בדרך שפיכת לב אל השי"ת, לגלות לפניו את רצונותיו הטובים ולעורר אותן בכל לבבו ונפשו, כי גם אם איננו זוכים להיות כרצון ה' בשלימות, לפחות נהיה מהרוצים בו, ומהעושים עסק מרצון זה.

וזו היא כוונת רביז"ל במה שאמר שיהיה שואל ומבקש ומצטער ומתגעגע וזועק איה מקום כבודו, כי לא מחפש את הכבוד של ה' שנמצא במקום הרע, אלא מבקש איה אצלי כבוד שמים הנגלה, ולמה אינני זוכה להיות ולחיות כרצון ה' בגלוי ובפשטות, ועל זה הוסיף רביז"ל ומחדש שעל ידי שמחפש את קדושת עצמו ואת כל החלקים הטובים שלו שנגוזו ועברו במים הזידונים, יזכה לגלות ולמצוא עי"ז את המאמר הסתום, דהיינו שאז יזכה למצוא את הקשר הנעלם שעדיין יש לו עם השי"ת גם במקום שהוא, וזה מהפך ירידתו לעליה.

והרי זה על דרך הכתוב 'עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי' (תהלים עז), שנדרש בליקו"מ (קמא, סוף תורה נד) על עניין ההתבודדות, שבו האדם מחפש את רוחו הקדוש של עצמו, וזועק 'היכן אני בעולם' (כלשון רביז"ל בסיפורי מעשיות א), וזה הוא החיפוש של 'איה'.

מתגבר ברשעו יותר ויותר, נתגדל כבוד השי"ת למפרע יותר ויותר, ונתגלה שאין מי שיכול באמת להרשיע ולחצוץ מלהוציא רצון ה' לפועל, ורק לכן נתן לו השי"ת בתחילה כח להתעצם ולהתחזק, כי ככל שהיה חזק בדעתו בתחילה, כך גדל יותר החידוש בנפילתו, שהיו תמהים על מפלתו ועל גדלות כח השי"ת, ועל זה נאמר (שמות י ב) 'אשר התעללתי במצרים' ופרש"י שזה מלשון שחוק, כי היה זה כמו שחוק, שפרעה חושב שהוא מתגדל ומרשיע, ולאמיתו של דבר, כל גדולתו היתה מכוונת מתחילתה רק כנגדו, כדי להשפילו ולהפילו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ולגדל ולקדש כבוד שמים.

גבולות לכבוד, והכבוד הסתום

והנה לכאורה היה ראוי שפרעה יקבל שכר על זה, וכן כל הרשעים כיוצא בו, ועל זה באו דברי רביז"ל שאמר, שנתן השי"ת גבול לכל אחד מהמאמרות שלא יתפשט למקומות רעים ודברי עבירה, ותמהנו מאד, וכי צריך לעצור את הכבוד שכאילו הולך ומתפשט לשם, והרי בדרך הטבע, המקום הרע הוא מחוץ לגדרי כבוד ה' הוא, וחידוש גדול הוא שהכבוד הסתום נמצא שם, ולמה אם כן צריך את כל הגבולות, להגביל את המאמרות הגלויים שלא יתפשטו לשם.

לכך, לשפוך לב כמים לפני ה' על ריחוקו, ולגלות לפניו את רצונותיו כמו שנתבאר.

כבוד ה' עולה גם ממעשי הרשעים

ובזה נבוא לבאר בע"ה דברי רביז"ל בעניין המאמר סתום, והחידוש שיש כבוד ה' בכל מקום, והדרך איך לזכות לזה.

כי השי"ת ברא את העולם לתכלית גילוי כבודו, וממילא לא יתכן שתהיה איזו תנועה ומחשבה בכל רחבי תבל, שלא תצטרף לתכלית זו, וגם אם יחטא איש בזדון ופשיעה, אין בכוחו להתנגד לרצון ה', ובוודאי שבאופן נעלם, יש בכל דבר כבוד שמים.

והנה אמנם לא כל דבר יש בכוחו להשיג, ועל זה נאמר (איוב יא ז) 'החקר אלוה תמצא', אולם אפשר לבאר את הדבר בדוגמא פשוטה, ממעשה פרעה מלך מצרים, שהמרה פי ה' והרשיע והתריס נגדו, וכאשר הוכה בעשר מכות וטובעו המצריים בים סוף, נתקדש שמו יתברך, כי ראו כל יושבי תבל, שאף שהיה פרעה מתגאה ומתנגד לרצון ה', ובתחילה גם הצליח ושיעבד את ישראל יותר ויותר, בכל זאת לבסוף לא הצליח להפיק רצונו והוצרך להוציא את ישראל, וממילא נמצא, שדווקא מתוך שבתחילה היה פרעה

לזה שבני אדם מבקשים אחריה, והבקשה הזו מתוך הריחוק, היא הכבוד המיוחד באותו מקום, וזהו ה'כבוד שמים' שמחיה את כל המצבים הרעים והמקומות של עבירה, וממילא נמצא שדווקא משום שמתקיים הכתוב 'וכבודי לאחר לא אתן', דווקא מכח זה עולה משם סוג כבוד אחר נעלם, כמו שיתבאר, ואין סתירה בין הפסוקים.

אלי קורא משעיר

ועתה נבאר באריכות את היסוד, שלא חלילה הירידה עצמה היא העליה, ולא החטא מביא כבוד שמים, אלא התשוקה לצאת משם היא העליה, והפתח לביאור הדבר נראה, שהוא בדברי הירושלמי שהביא רביז"ל בסוף המאמר 'אם יאמר לך אדם היכן אלוהיך תאמר לו בכרך גדול שברומי', והנה בירושלמי שם למדו את דבר מהפסוק 'אלי קורא משעיר' (וכמובא בדברי רביז"ל בליקו"מ ח"א תורה לג ותורה קטו), ואולי דרשו את הכתוב 'אלי קרא משעיר', כאילו נאמר על השי"ת 'אלי קורא משעיר, וצ"ב הרי הכתוב מדבר על 'ישראל' שקוראים משעיר, ולא על הקב"ה שנמצא בשעיר, ולמה שינו את הכתוב ממשמעותו, גם יש להתבונן במ"ש 'אם יאמר לך אדם היכן אלוהיך', וכי אם לא יאמר, אינו כן.

אכן אחרי מה שנתבאר, נראה שהכוונה היא, שאף שבאמת יוצא משם כבוד שמים כמו שנתבאר, אבל אין הקב"ה נותן שמו וכבודו למקומות הרשע, ואין רשות מלפניו לקרוא שם וכבוד ה' על פעולות רעות, ובכל זאת יש שם כבוד אחד סתום ונעלם, וצ"ב מה נשתנה הכבוד הזה.

ובעיקר צריך להתבונן במה שרביז"ל מחדש כאן בעניין זה חידוש הלכה למעשה, ומבאר את עניין הכבוד שנמצא בכל מקום, באופן שיוכל כל אדם ללמוד מזה ארחות חיים, וכמו שנבאר בע"ה באריכות.

הירידה עצמה איננה עליה, אלא מביאה אליה

ונבאר תחילה את יסוד הדבר, ואח"כ נבאר באריכות בע"ה, ויסוד הדבר הוא, שלא החטא עצמו יש בו כבוד השי"ת, ולא הירידה עצמה נחשבת לעליה, אלא שכל חטא וכל ריחוק וירידה, עושה מקום ואפשרות כדי שיוכל לעלות משם כבוד שמים, ולא סתם כבוד, אלא באופן כזה שלא היה עולה לולא ירידה זו, דהיינו מה שהאדם מבקש שם את הכבוד הגלוי, וממילא באמת יש שם כבוד שמים דווקא מזה שאין מתגלה שם כבוד שמים, כי זה שהכבוד נעלם שם, מביא

שמים גדול מזה, שגם בעומק ההסתרה יקראוהו וירצו בקרבתו, ואינם מתפתים ומתרצים להתאחד עם הטומאה והרע והסט"א, וא"כ נמצא שזה שבני ישראל שנמצאים בכרך גדול שברומי, עדיין קוראים אל השי"ת מעומק תהום רבה ומחושך גלות היצר והסתרת פני ה', זה מגלה כבוד מיוחד, ואכן כבוד שמים זה, דהיינו הכבוד שבא דווקא ממרחקים וממעמקים, הוא הכבוד הנעלם המחיה את המקום הרחוק הזה, ורק בעבור זה נברא מקום גרוע זה, שיהיה מקום שאי אפשר לקיים בו רצון ה', ובני ישראל יבואו שמה ויצעקו מכאב לב שרוצים להיות קרובים.

והרי לנו מתוך דברי הירושלמי, שהכבוד הסתום הנמצא בכרך גדול שברומי ובעשרה כתרי דמסאבותא, הוא זה גופא שהאדם פונה עורף מהרע ורוצה לצאת משם, שזה סוג כבוד שאינו בנמצא במקום אחר זולת שם.

ויש להוסיף שאולי כוונת רביז"ל לפרש את הירושלמי, אם יאמר לך אדם היכן אלוהיך, כלומר ששואל ומבקש איה מקום כבודו, ורוצה להיות קרוב אל ה', אז תאמר לו שהוא נמצא גם בכרך של רומי, אבל אם לא יאמר לך אדם היכן אלוהיך, הרי לא תוכל לומר לו שהשי"ת נמצא שם, כי הוא נמצא

אכן הנה שם בפסוק נאמר (ישעיה כ"א י"ב) 'מִשָּׁא דוּמָה אֲלֵי קְרָא מִשְׁעִיר שְׁמֵר מָה מְלִילָה שְׁמֵר מָה מְלִיל: אָמַר שְׁמֵר אָתָּא בְּקֵר וְגַם לִילָה אִם תְּבַעְיוֹן בְּעֵיוֹ שְׁבוּ אֲתֵיו, ופשוטו של מקרא הוא, שבני ישראל קוראים אל השי"ת מעומק הגלות הארוך הדומה ללילה, ושואלים מה יהיה הסוף, ומשתוקקים לצאת ומבקשים לזכות להתקרב אל השי"ת, ומצפים לאור ה' שיזרח אליהם.

וע"ז אמרו בירושלמי, אם יאמר לך אדם, הרי כנסת ישראל שקועים בעומק החושך ובהסתרת פנים, ולא רואים את הקשר שלהם עם השי"ת, ואיה ה' מושיעם וגואלם, תאמר לו שהשי"ת נמצא גם בכרך גדול שברומי, כי זה שבני ישראל נמצאים בגלות, הרי זה מעצה עמוקה של השי"ת, כדי לגלות את האלהות שנמצאת גם שם, ולהביא כבוד שמים מיוחד שיכול לעלות רק משם, ואדרבא אותו דבר ומקום שנראה לכאורה כגורם שיהיו ישראל מנותקים ורחוקים מהשי"ת, זה גופא מקרב אותם, כי הרי הם קוראים אליו דווקא מתוך זה שהחושך כפול ומכופל ומביאם להכרה שאי אפשר עוד בלילה ארוך זה, וזה גופא מקשר אותם אל השי"ת, וגם ע"ז השי"ת נמצא גם שם במקום שהם, ואדרבא אין כבוד

בא ולימדנו, שאדרבא, העיקר הוא הרצון, ואת העיקר הזה עדיין יש לו לאדם תמיד.

רק בזה ששואל אדם היכן ואיה אלוהיך, ומבקש ומצטער איה מקום כבודו.

'איה' זה הכתר ורצון

ובח הרצון הזה, הוא הכבוד שנתחדש בהמאמר הראשון, שהוא כנגד מידת הרצון, כי עשרת המאמרות הם כנגד עשר הספירות (עי' ילקו"ש מלכים רמז קפה, רמב"ן בראשית א א), והמדרגה העליונה של המאמרות שהיא מאמר סתום, היא כנגד הספירה הראשונה שהיא הכתר, וידוע שהרצון שייך לספירת הכתר (פרדס לרמ"ק, שכ"ג פ"כ) וע"כ בכתר נמצא עניין 'רעוא דרעוין', וזה גם סדר הספירות שאחרי הכתר באה החכמה והבינה, כמו שמחשבתו ובינתו של האדם היא תוצאה מרצונו, שאין האדם חושב אלא מה שרוצה בו, וממילא מתבאר הטעם למה המאמר העליון העשירי, שהוא כנגד הכתר, נקרא בשם 'איה', כי לא רק משום העלמו גרידא נקרא כן, אלא משום שמהותו של הכבוד השייך למאמר זה, היא מידת הרצון והתשוקה שמבקש ומחפש ושואל 'איה', ועוד יש בזוה"ק (תיקו"ז תיקון ד יט., ועי' בזוה"ק בראשית כד:) רמז בתיבת 'איה' אל הכתר העליון, כי כתר חכמה בינה, רמוזים בג' אותיות: אל"ף (פל"א עליון, שהיא הכתר) יו"ד (שבשם הוי"ה, שהיא כנגד

העיקר הוא הרצון

ונרחיב יותר בביאור הדבר, כי הרי מובן מדברי רביז"ל שיש עשר מדרגות בכבוד שמים, כנגד עשרת המאמרות, והיינו משום שהרי אינו דומה כבוד העולה מהבהמות שנבראו במאמר מסויים, לכבוד העולה מהאדם שנבראו במאמר אחר, כי מהאדם עולה כבוד בעבודת ה' ומהבהמות עולה כבוד כאשר הם או בשרם משמשים את האדם שעובד את ה', והנה יש כמה חלקים בעבודת ה', עבודה של מעשה או דיבור או מחשבה, אבל רביז"ל מחדש בשיחות הר"ן (סי' נב) שהעיקר הוא הרצון ובתוך כדי כך מתפללים ולומדים ע"כ, כלומר שהעבודה שהאדם עובד את השי"ת בתשוקתו ורצונו וחפצו וגעגועיו להתקרב, היא עיקר העבודה וגבוהה מן הכל, אלא שבדרך ממילא, כשחפץ לעשות הרי הוא עושה, והמעשים הם רק כמו תוצאה מהרצון, ואמנם יש מצבים שאין האדם יכול להוציא את רצונו מן הכח אל הפועל, ובאופן זה, מטבע בני האדם לבלי להחשיב את הרצון עצמו, ואם אין יכול לעשות, גם לרצות ולהשתוקק אין לו עניין, אבל רביז"ל

בתורה (סו ס"ד), וככתוב (תהלים סא ב) 'מקצה הארץ אליך אקרא', ונאמר (שם סג ב) 'מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה, אלוהים אלי אתה אשחריך צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים'.

הירידה תכלית העליה

וזה סוד ירידה תכלית העליה, כי דווקא הירידה גורמת לו להתעלות בזה שמכבד שם את השי"ת בכבוד כזה שלא היה שייך לפני שירד, ומצינו כיוצא בזה במה שאמרו על הספירות שנעוץ סופן בתחילתן (ספר יצירה א'ו), דהיינו שהם כמו בצורת עיגול שהסוף נעוץ בתחילה, ובצורה זו של עיגול רואים במשל את ההנהגה המחודשת המבוארת כאן, שככל שיורד יותר, כך מצד שני הוא מתקרב יותר אל העליה, כי דווקא מתוך האחרית של הספירות באים אל הראשית שהיא ספירת הכתר, וממילא נמצא שמידת הכתר העליונה, שכבר נתבאר שהיא היא מידת הרצון, מתעוררת דווקא מתוך האחרית ומעומק הריחוק ומתגלה שם, הרבה יותר מאשר מתגלה במצבים של קירבת אלוהים, כי במצבים הטובים, מתגלה הכבוד השייך אל המאמרים הנגלים, דהיינו שיש שם שלימות בעבודת ה' במעשה, אבל אין שם כמעט עבודת ה' ברצון וגעגועים,

חכמה כידוע) ה"י (ראשונה שבשם, שהיא כנגד בינה כידוע) ע"כ, ואולי לכן תיקנו נוסח 'איה מקום כבודו' בקדושת 'כתר'.

וזה ביאור מ"ש בפנים שמהמאמר הסתום באה חיות לכל המאמרים הגלויים, והיינו משום שהיא המידה העליונה והשרשיית לכל המידות, כמו שהרצון הוא השורש לכל מחשבות דיבורי ומעשי בני אדם, וככל שהרצון והתשוקה גוברים, כך יגדל כבוד ה' הגלוי ממעשי האדם שיבואו עי"ז.

הריחוק מביא תשוקה

והנה בתכונת הרצון של האדם יש פלא גדול, כי אם הוא מדורשי ה' וחפץ בקרבתו, הרי ככל שהוא מתרחק מהשי"ת מצד המעשה, כן הוא מתקרב אליו מצד הרצון, כי מי שנמצא במרחקים ורוצה לשוב, הרי הוא מתגעגע ומצטער ומבקש ומחפש ושואל איה ה', הרבה יותר מאשר אילו לא היה מתרחק, כי כך הוא טבע האדם, שכאשר מצליח להוציא את רצונו לפועל, הרי הוא מרגיש שהוא נמצא קרוב לאלוהיו וטוב לו, ואילו תכונות הנפש ומידות הרצון והתשוקה והגעגועים באים ומתגברים דווקא מתוך המניעה והמרחק, וכדברי רבינו"ל שהמניעות מרבים את החשק (כמבואר

ואילו במצבים הקשים, אין כמעט עבודת ה' במעשה, אבל יש ויש שם גילוי לעבודת ה' ברצון.

וע"כ כשאדם מתרחק רח"ל, ושב ומצטער ומתגעגע ומבקש איה ה' ואיה מקום כבודו, כלומר שרוצה ומשתוקק לשוב, אף שאינו מצליח לשוב ואף שהוא עדיין בעשרה כתרין דמסאבותא ובבתי ע"ז, הרי הוא כבר מכבד את השי"ת במידת הרצון, ואף שעדיין לא מכבדו במעשה, הרי הכבוד של הרצון עמוק וגבוה הוא מהמעשה כמו שנתבאר, נמצא שהוא מתקשר אל תכלית העליה, וכיוון שבדרך הטבע, הרצון מתגבר לפי הריחוק והירידה, ולפי עומק הטינוף שהאדם נמצא בו, כך מתגברת אצלו התשוקה לצאת ומתחזק בו הצער על הימצאו שם, נמצא אם כן, שלפעמים הירידה היא בעצמה תכלית העליה, כי הירידה גורמת שיעלה האדם אל הרצון והתשוקה שהיא תכלית העליה, אמנם זה דווקא כאשר האדם משתמש במידה של הרצון והבקשה איה מקום כבודו, שבזה הוא מתחבר אל הכבוד הזה הנקרא 'איה', על שם זה החיפוש גופא.

אם תבעיון בעיו

וזהו מה שאמר השי"ת לישראל הקוראים אליו משעיר, ומבקשים איה מקום כבודו מתוך

החושך והלילה, והשי"ת משיב להם, שזה גופא שהם צועקים אליו ורוצים להתקרב אליו, זו היא הקירבה שלהם המיוחדת למקום זה, וע"כ אמר הכתוב (ישעיה כא יא-יב) 'מִשָּׂא דוּמָה אֲלֵי קָרָא מְשַׁעִיר שְׁמֵר מַה מְלִילָה שְׁמֵר מַה מְלִיל: אָמַר שְׁמֵר אָתָּא בְּקֵר וְגַם לִילָה אִם תְּבַעְיוּן בְּעֵיו שְׁבוּ אֲתִיו, ומפסוק זה למדו בירושלמי שהביא רביז"ל, שהשי"ת נמצא גם בשעיר, בזה גופא שהם רואים אליו כמו שנתבאר, וע"ז עונה השי"ת, שעתידי הבוקר להאיר להם בזכות זה הדבר גופא שהם מבקשים ומתפללים, וע"ז נאמר: 'אָמַר שְׁמֵר אִם תְּבַעְיוּן בְּעֵיו שְׁבוּ אֲתִיו, כי בעיא מלשון תפילה (כמ"ש ב"ק ג:), ובעיא לשון רצון כמו איבעית אימא, וכמו במאי בעית טפי, כלומר אם תשתוקקו לצאת מהחושך ותתאוו לגאולה הכללית והפרטית, הגשמית והרוחנית, ותתפללו על זה, אז 'שובו אתיו', נמצא כי 'אם תבעיון בעיו', היינו ממש הקיום של הזעקה 'איה מקום כבודו', והשי"ת מלמדם לדעת, שיש כבוד מיוחד בעבודה זו, עד שיזכו בסוף לצאת משם כמבואר בדברי רביז"ל בסוף מאמר זה.

ואולי יש לבאר בזה את תשובת הקב"ה 'אָמַר שְׁמֵר אָתָּא בְּקֵר וְגַם לִילָה', והרי כלל ישראל מבקשים לצאת מהחושך אל האור וצועקים 'שְׁמֵר מַה

מהמדינה, אבל היו גם אנוסים שלא עמדו בניסיון זה, ולא יכלו לקיים מצוות בפרהסיא, עד שהיה מעשה שאנוס אחד הציל את המלך, והמלך שאל אותו מה הוא מבקש בשכרו, וביקש מהמלך שיוכל להניח טלית ותפילין בפרהסיא, ובסוף המעשה מסיים, שנכרתו המלך עם כל זרעו, וכשתמהו החכמים איך נכרת, אמר האנוס, על ידי נכרת עיי"ש, ושמעתי מאנ"ש שדייקו מזה דבר נפלא, כי הכרתת הסטרא אחרא וכל מדור הטומאה, לא נעשית בזכות הצדיקים גרידא, אף שהם אלו שנטשו את המדינה ועמדו בשלימות בניסיון, אלא דווקא בכח האנוסים, שנשארו שם על ידי מכשול של אהבת ממונם, אבל בהיותם שם, עבדו את השי"ת תחת ממשלת היצר הרע, דהיינו שכח הרצון שלהם לטוב, היה שלם, והמבחן לזה היה, שכאשר הייתה לאנוס שעת הכושר לבקש דבר, מיד קפץ וביקש על הדבר הזה, ועל ידי זה נכרתה הסט"א.

אלא שכמובן, שעצם הכח של האנוס לעמוד בניסיון הזה, נובע מזה שהיו צדיקים אשר עמדו בניסיון בשלימות, ומסרו כל ממונם ומאודם, על מזבח אהבת ה' ותורתו, ועזבו את המדינה, כלומר שבזכות הצדיקים זוכים גם הבינונים לעשות את המוטל עליהם.

מְלִילָה שְׁמֵר מֵה מְלִילָה, דהיינו לצאת מהגלות אל הגאולה, והיה ראוי שיענה להם השי"ת כי אכן 'אתא בוקר', ולמה אומר 'אתא בוקר וגם לילה', ובכלל צ"ב איזה זמן הוא זה שהוא בוקר ולילה כאחד.

אכן לפי דברי רביז"ל מתפרש היטב שהשי"ת אומר להם, אתם חושבים שהכבוד שייך רק במקום האור והגילוי והגאולה, אבל אני חפץ גם בכבוד העולה מתוך החושך והגלות, שהוא זמן שנקרא 'בוקר וגם לילה', כי בעיניכם הוא לילה וחושך ובעיני הוא בוקר ואור, כי הכבוד נקרא אור שנאמר 'והארץ האירה מכבודו' (תורה יד ס"ב), כי דווקא מתוך החושך עולה אור מיוחד של כבוד.

מלך שגזר שמד

ובל עניין זה הוא מעיקרי הלימוד של רביז"ל, בדבר המלחמה הגדולה שהיא מחמת היצר, שכל מי שלוחם ולא מתייאש, וכל מי שלא נכנע אל היצר, וכל מי שכואב לו הכאב הרוחני, מגלה כבוד שמים במדריגה עליונה, עד שיהיה לו חלק מיוחד בתיקון עולם במלכות שדי, כי הוא מכלה את הסט"א מבפנים, וכמובן מהמעשה בסיפורי מעשיות (מעשה ד) שהייתה גזירת שמד, והיו צדיקים שנטשו כל רכושם ויצאו

התשובה והתיקון

דבר זה הוא התיקון של החטאים והירידה, כי זה גופא עלייתו ותיקונו, כי אחרי ששב אדם מהחטא, וחפץ ברצון חזק להיות טוב, וכואב לבו מהריחוק, הרי למפרע מתברר, שהריחוק גרם לו לקירוב גדול ומעולה יותר, ואם כן נהפכים עוונותיו לזכויות, וזה כעניין שאמרו (ברכות לד): במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים עומדים.

ומבואר בפנים שזה עיקר התשובה, והיינו משום שלכאורה לא מובן כלל איך פועלת התשובה לכפר ולנקות את החטא, ואילו רצח את חברו, מה תועיל חרטתו ותשובתו, הרי הנרצח לא יקום לתחיה על ידי זה, אכן לפי דברי רביז"ל מובן הדבר, כי מתברר למפרע שהעבירה והירידה והריחוק, גרמו לו לקרבת אלוהים יתירה, וגם בפשטות מתבאר הדבר, כי הצער והבקשה לשוב אל ה' מעוון הרציחה לדוגמא, גורמים לו מעתה לזהירות יתירה בשמירת חיי אדם וכבוד חבריו, וא"כ הירידה מעלה אותו בתכלית העליה.

החלל הפנוי

ונתבאר בס"ד בכל זה ביאור חידושו של רביז"ל, שגם בבתי

עבודה זרה וכרך גדול שברומי נמצא כבוד ה' באופן סתום, וזה משום שרק מכח הריחוק באה התשוקה אל הקירוב, וממילא נמצא שהרע עושה את המקום והאפשרות של הטוב, ולצורך זה נברא הרע, וע"כ אף שברור שכאשר נפל אדם הרי זה רע, ואין לטעות בזה ולומר שרביז"ל מחדש שהעבירה מכבדת בכבוד סתום, וככל מה שנתבאר ועוד יתבאר, אבל כאשר שב ועולה, מתברר למפרע שנפילתו גרמה לו לעלות יותר, וזה הוא הטוב שברע, אולם בעצם הרע, אין שום טוב, וכמו שנתבאר שזה דבר והיפוכו, ואין אפשרות לומר שיש טוב ברע אלא באופן זה שהרע עושה מקום ואפשרות אל הטוב.

והרי זה כמו הבחינה של 'החלל הפנוי', שהביא רביז"ל בסוף המאמר, ואמר שם שגם זה שייך למאמר זה, וביאור הדבר, כי עניין החלל הפנוי ידוע הוא, שכביכול פינה השי"ת את הדרת מלכותו כדי לברוא את העולם, וידוע מ"ש בספרים שאין הדבר כפשוטו, כי אין השי"ת שייך לגדרי מקום שיזוז ממקום למקום, אלא הכוונה היא שכדי לברוא עולם חשוך וגשמי ועכור, צריך להעלים את הכבוד הגלוי, ולעשות מקום ואפשרות שתברא בריאה חשוכה, אבל המטרה היא דווקא להיפך, כדי להביא את תכלית העולם

לימדנו שעניין הירידה תכלית העליה נמצא בכל מדריגה, ולא דווקא בעבירות ממש.

וכדי לבאר את הדבר היטב ננקוט דוגמא מתאוות אכילה, כי רוב בני אדם כבר התייאשו מעבודה זו, או שלא התחילו בה מתוך שהם מיואשים מלכתחילה מזה, וחושבים שזו עבודה קשה במקדש, כי איך שייך לאכול לשם שמים ממש, אבל האמת היא שאם אין האדם יכול לעבוד את השי"ת בעניין זה במעשה, יעבדנו ברצון, ולכל הפחות ירצה וישתוקק ויתפלל לזכות לזה, ויבקש איה נפל והיכן הושלך, עד כדי שאין יכול לעבוד את השי"ת כראוי, וכאב וצער זה, ובקשה זו, הם יהפכו את הירידה לעליה, ואדרבא מי יודע במה השי"ת מתכבד יותר, בחלק של עבודת ה' שהאדם מצליח לעשות, או בחלק של עבודת ה' שאיננו מצליח לעשות, אבל הוא עומד כמו עצם בגרון של הסט"א (עי' ליקו"מ תניינא תורה ח ס"ג), להיות ביד הסט"א ולבלי להתרצות בה, ולבלי להתעכל שם, אלא להשתוקק לצאת ולרצות לצאת ולבקש להימלט.

ויהי אור

ובזה יש לבאר מה שנאמר (בראשית א ג) 'ויאמר אלוהים יהי אור ויהי אור', ואמרו במדרש (אסת"ר פתיחתא יא) שכוונת הכתוב על 'אור הגנוז', שנברא

שבאה רק מכח ההעלמה הזו, וזה מ"ש רביז"ל, שהשי"ת נמצא גם שם בהעלם, ומזה שרביז"ל מקביל את שני הדברים מתבאר, שהריחוק עצמו הוא לא טוב, אלא שהוא עושה מקום אל הטוב, וזה גופא הטוב שבריוחוק, אבל לא שהרע עצמו הוא טוב, וע"כ נאמר איה מקום כבודו, שההרגשה של הריחוק עושה 'מקום' לכבודו.

הירידה והעליה נמצאים בכל מדריגה ואמנם יש לידע ולהודיע ולהיוודע, שכדי להתחבר אל הכתר והמאמר הסתום, אין צריך לרדת לירידה של עבירה גמורה וכיו"ב, אלא יש לכל אחד במדריגה שלו, דברים ועניינים שאיננו מצליח להוציא מכח אל הפועל, ובהם היצר הרע משתטח לאורך ולרוחב, ואז הוא הזמן לעבוד את העבודה הזאת, לבקש איה מקום כבודו, ואם כי נראה לו שלא עשה בזה כלום ולא פעל מאומה, הרי בא רביז"ל ומחדש, שאדרבא, בעבודה זו מכבד את השי"ת בעיקר הכבוד, אף אם זה כבוד סתום, כי 'העיקר הוא הרצון'.

וע"כ מבואר בסוף המאמר, שעניין זה של איה מקום כבודו נמצא גם בדרך של לימוד תורה וחידושי תורה, כשמבקש את הפשט ואת ההבנה, שהחיפוש מביא את עומק ההבנה, ובזה

על כת ש"צ הראשונה שהיו בימי הט"ז, וכת ש"צ השניה שהיו בימי הבעש"ט, ששניהם התירו לעבור עבירות גמורות, בחשבונות של סרק שכאילו על ידי עבירות יעלה כבוד שמים ותתקרב הגאולה, וכידוע ליודעים.

ומזה בא רביז"ל להזהיר כאן, לבל ילמד אדם לעבוד על דת דווקא מתוך שלמד מאמר זה, ויחשוב שככל שירד יגיע יותר לתכלית העליה, ובאמת שיש מה לפחד מזה, ומצינו שצדיקים אחרים לא ירדו לסוף דעתו של רביז"ל שגילה סתרים אלה וכבשי דרחמנא, וטענו כי הם עלולים חלילה להיות פתח לחטא, ורביז"ל עצמו אמר (בח"א סוף תורה לא) שיש באלו שמתקרבים לצדיקים כל הארבע מדריגות של הארבעה שנכנסו לפרדס, ויש מי שמקצץ בנטיעות דווקא מתוך מה ששומע מהצדיק, אבל הכל תלוי אם יש טינא בלבו, שבא מלכתחילה למצוא בדברי הצדיק דבר שיצדיק את רשתו עיי"ש, וע"ז אמר רביז"ל כאן שמי שהולך בתום, ומחפש בכל דבר אם יש שם כבוד השי"ת, לא יכשל לעולם, כלומר שמצד אחד, אם נפל ידע איך לעלות, מתוך אותה השגה של איה מקום כבודו, ובכל זאת, מצד שני, לא יבוא לחשוב חלילה שיש לחטוא כדי לעלות, והכל משום שמבקש אם יש כבוד השי"ת במעשה שלו.

באמירת 'יהי אור' ונרמזה גניזתו בפסוק 'ויהי אור' עיי"ש, ויתכן לרמז כי אי"ה מקו"ם כבוד"ו כמניין ויה"י או"ר, כלומר שבמקום שנגזז האור ונעלם כבוד ה', שם שייכת העבודה של איה מקום כבודו, לגלות את מה שגנוז וסתום, ואף שהאור הזה היה כבר מהמאמר השני, אבל גם הוא נגזז כראשון, משום שלא היה ראוי לבני העולם כי אם לצדיקים (חגיגה יב:), ללמד על מה שנתבאר, שיש לכל אדם בחינה מסויימת שהיא אצלו בבחינת הכבוד הסתום ואינו יכול להגיע אליה כי אם בדרך חיפוש ובקשה ורצון, אף שלאחרים זה דבר גלוי, ואצלו היא מעין המאמר העליון שהוא סתום באמת.

הצורך לתמימות

ואמנם אחרי שחידש רביז"ל עניין זה, עלול אדם לחשוב בטעות, שעדיף להתרחק מה' חלילה, ולרדת אל הירידה, כדי שאחרי כן יעלה לתכלית העליה על ידי הרצון והתשוקה, ועל כן מתחיל רביז"ל ומבאר במאמר זה את מעלת התמימות, לבל נהיה כמו 'הרשעים המפורסמים שהטעו את העולם, בחכמתם ושכלם', ומזה שרביז"ל דיבר עליהם בלשון עבר, משמע שלא מדבר על דור ההשכלה, שרק התחיל לצוץ בימיו, אלא כוונתו

שלפי הביאור שנתבאר כאן בהכנת עניין המאמר סתום, יצאנו מכל פקפוק וחשש, שמא ירד אדם כדי לעלות, שהרי תכלית העליה היא כשפורש מהירידה דווקא.

טעם האזהרה לבלי להרהר בסוד המאמר סתום

ובזה יובן מה שהזהיר רביז"ל במאמר זה לבלי להתבונן ולהרהר בעניין המאמר הסתום והכבוד שיש גם בירידה, ולעיל נתבאר שבוודאי מצווה לבאר את הדבר לפי ערכינו, ונתבאר באריכות שהכוונה היא אל הכבוד שהאדם מכבד את השי"ת ברצותו לעלות משם, ובזה שאינו מרוצה להשאר שם, ואם כן לא מובן מה האיסור להרהר בזה, הרי אין בזה סכנה.

אכן כיוון שנתבאר שהכבוד הוא מהרצון לצאת משם, הרי ברגע שיחשוב אדם שהירידה עצמה נהפכת לטוב, כבר אינו משתוקק כל כך לצאת משם, והוא מתרצה להשאר שם חלילה, ועל כן מוטל על האדם לחשוב שהמקום שנמצא בו הוא חושך גמור, ורע מוחלט, ושהוא רחוק מהשי"ת לגמרי, ורק כך יצטער ויתגעגע ויכאוב היכן נפל ולמה הוא רחוק, ויבקש ויחפש איך זוכה לצאת משם, ואז דייקא, הופך את ירידתו לעליה, והיות שזה דבר והיפוכו, אין בכח אנוש

וביאור הדבר הוא, כי לפני שחטא ויצרו מסיתו לחטוא כדי לרדת ולעלות, הרי אם יתבונן אם יש כבוד השי"ת בחטאו, אז יבין שבוודאי הולך להתרחק מלכבד את ה' בכבוד גלוי, אבל אחרי שחטא, וכבר יצא מכל גבולות הכבוד, ויצרו הטוב מעוררו לשוב, אז יתבונן אם יש כבוד ה', בזה שמכריז שהשי"ת נמצא גם בבתי ע"ז, ויבין שאכן מזה מתכבד השי"ת, כי זה נותן לו כח לעלות, ועומק ההבדל הוא, כי אחרי שחטא מבקש כבוד נעלם ומאמר סתום, אבל לפני שחטא צריך לבקש כבוד נגלה ומאמר גלוי, כי מי ערב לו שאם יפול ימשיך לחתור אחרי ה' ברצון חזק ותקיף, והרי דרך בני אדם שאם נופלים במעשה נופלים גם ברצון.

ובאמת שאחרי שנתבאר באריכות שהעליה היא דווקא על ידי הרצון, והתשוקה, והגעגועים, וכל כיוצא בזה, עד שירגיש שכמעט אין חייו חיים אם אינו זוכה לעבוד את ה', ורק זה הוא הכבוד הנמצא בירידה, ממילא הרי לא שייך כלל שיחטא אדם מראש, במטרה כדי לעלות יותר, כי מי שמתרחק מתוך 'חכמות וחשבונות' לעולם לא ישתוקק לשוב, שהרי חושב הוא שהוא בתכלית העליה, ולא יודע שתכלית העליה היא דווקא כשיתחרט ויצטער על חטאו, וממילא זכינו בס"ד,

להשיג שני הפכים בנושא אחד, ע"כ אין להרהר בזה, אלא לידע באופן כללי, שגם מי שנפל, יש לו עדיין במה לכבד את השי"ת, ואדרבא יתכן שיהפוך ירידתו לעליה, ואז יעשה 'בתמימות' את הנאמר במאמר זה, מבלי לחשוב על השכר של הפיכת הירידה לעליה, וכך יזכה.

שיעור ב

איה השה לעזלה

הנסיון הגדול ביותר, הוא העמידה שעומד אדם על עמדו ורוצה ומתאווה אל הקדושה, גם כשאינו מצליח להוציא את הדבר אל הפועל, וזה נתחדש בנסיון של העקידה, אשר כלל לא ביקש השי"ת מאברהם קיום המעשה אלא את הרצון, אולם בכל זאת, עיקר הקדושה הוא, כשזוכה אדם לעבוד את השי"ת במעשה ובגלוי, ולא כשמכבד את השי"ת בדרך נעלמת וסתומה, אלא שבהיות אדם במרחקים מצווה להשתוקק גם אז אל הקדושה הנגלית, והשתוקקות זו היא העבודה של 'איה'

עיקר הקדושה ◊ כולו אומר כבוד ◊ ביאור המשנה, למה נברא העולם בעשרה מאמרות ◊ העקמימות שבלב ◊ עין הדעת טוב ורע ◊ מעשה זקני ישראל ויחזקאל ◊ סוד הגלות ומטרתה ◊ ביאור סדר קדושה ◊ זעקת 'איה' ◊ כי מחכים אנחנו לך ◊ זעק איה השה ◊ איה השה לעולה ◊ עקידת יצחק ◊ אילו של יצחק ◊ בראשית – ברא תיש ◊ אלול ותשרי ◊ כל חללי עלמא ◊ מר ממות, ובכל זאת שמח ◊ מר ממות זו המינות ◊ אל תטוש תורת אמך

פתחי שערים

א למה הביא רביז"ל את המשנה שבריאית העולם היתה יכולה להיות במאמר אחד, ונברא בעשרה מאמרות בשביל השכר והעונש, והרי לא היה צריך רביז"ל להביא מהמשנה אלא זה שהעולם נברא בעשרה מאמרות ותו לא, וגם צ"ב כי פשטות כוונת המשנה היא, שזה בשביל להרבות שכר ועונש, ולא בשביל עצם השכר והעונש כדברי רביז"ל, אלא שמצד שני באמת צ"ב בדברי המשנה עצמה, איך יתכן שהוסיף השי"ת מאמרות כדי להרבות שכר ועונש, ולא מובן מה העניין להרבות שכר ועונש יותר, ומה בכלל שייך להעניש את הרשע יותר ויותר רק משום שנברא העולם במאמרות מיותרים, הרי העולם הוא אותו עולם, והקלקול הוא אותו קלקול, בין אם נברא העולם במאמר אחד ובין אם נברא בהרבה מאמרות.

ב] מזה שרמזו רביז"ל את כל העניין בפסוק 'ואיה השה לעולה', מוכיח שכל המאמר שייך לפשוטו של מקרא, דהיינו לפרשת עקידת יצחק, וצ"ב.

ג] והנה בתחילת המאמר וסופו מבואר שיש שאדם מהרהר אחר השי"ת בספיקות והרהורים, ובזה פירש את עניין השה לעולה שמכפרת על ההרהור, וצ"ב כי אין חטאים גדולים מזה, וגם אם אין, למה הפסוק מרמז את הכפרה של 'איה' דווקא על חטא זה, ולמה לא נאמר 'ואיה השה לחטאת'.

ד] ואיך אמר שמחשבות אלו הם מקליפת נוגה, והרי מחשבות כפירה הם מהקליפה הטמאה ממש, ואילו קליפת נוגה היא רק ממוצע בין הקדושה לטומאה (כמבואר בליקו"מ קמא תורה יט).

ה] ועוד צ"ב למה כשהביא שם את המדרש, שהעולה מכפרת על הרהורי הלב, הביא גם את המקור של המדרש שלמדוהו מהפסוק 'העולה על רוחכם'.

ו] מזה שכתב בסוף המאמר שבלבולים אלו הם בחינת עץ הדעת טוב ורע לפני שבא אל עץ החיים, וצ"ב מזה עניין ספיקות באמונה אל עץ הדעת.

ז] למה רמזה התורה בבראשי"ת **בר"א תי"ש**, את האיל של יצחק, והרי איל ותיש הם שני מינים שונים, כי תיש הוא הגדול שבשעירים, ואיל הוא הגדול שבכבשים.

ח] בסוף המאמר מסיים, שעיקר הקדושה הוא שיתגלה כבודו יתברך, וצ"ב שהרי בכל המאמר מבואר ההיפך, שעיקר ושורש החיות הרוחנית של הבריאה הוא המאמר הסתום והכבוד הנעלם.

ט] ובדברי הגמ' (שבת עז:): שהביא רביז"ל בסוף המאמר, שרבי זירא מצאו לרב יהודה שהיה עומד על פתח בית חמיו והוא בדיחא דעתיה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוי אמר ליה ע"כ, וביאר רביז"ל שזה סוד חלל הפנוי שהוא סוד המאמר הזה, ובשיעור הקודם נתבאר מה השייכות.

אמנם עוד יש לשאול בדברי הגמ' שם, למה סיפרו חז"ל שהיה רב יהודה עומד בפתח בית חמיו והוי בדיחא דעתיה ולמה לנו לדעת היכן היה עומד, אלא מסתמא באו לומר שהיתה בדיחא דעתיה דווקא משום שקאי בפתח בית חמיו ודווקא בבדיחות הדעת ההיא זכה להשיג סוד חלל הפנוי, וצ"ב.

דעה והשכל

עיקר הקדושה

כולו אומר כבוד

הנה בסוף המאמר מסיים רביז"ל, שאחרי שיעשה את העבודה של איה מקום כבודו, יזכה בסוף לעלות אל הקדושה בעצמה, שעיקר הקדושה הוא שיתגלה כבודו יתברך ע"כ, וצ"ב שהרי בכל המאמר מבואר ההיפך, שעיקר ושורש החיות הרוחנית של הבריאה הוא המאמר הסתום והכבוד הנעלם, אכן ביאור הדבר הוא, ע"פ מה שנתבאר באריכות בשיעור הקודם, שאף שעיקר הקדושה הוא הכבוד העולה מהמאמר הסתום, אבל הכבוד העולה מהמקום של הכבוד הסתום הוא רק זה שמשתוקקים אל המאמרות הגלויים, ורוצים את הכבוד הגלוי, ומבקשים ומאחלים זה לזה, שנוזכה אל הקדושה הגלויה, אלא שבקשה זו גוברת ומתעצמת בזמן שנמצא האדם בריחוק מקום, וע"כ במקומות הרחוקים מכבוד השי"ת יש כבוד מיוחד, שהוא שורש כל חלקי הכבוד, והוא הכבוד של איה מקום כבודו, אבל מהות הכבוד הזה, הוא רק זה, שבהיותו שם, הוא מבקש יותר וכוסף יותר ורוצה וחושק ומתגעגע יותר אל הכבוד הגלוי, לעבוד את השי"ת בפשטות ולקיים כל מצותיו.

וזה ביאור הכתוב שהביא רביז"ל, ובהיכלו כולו אומר כבוד, כי שם נאמר תחילה, שהקב"ה מכרית את הרשעים ונלחם בסט"א, ככתוב 'קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות', אבל מיד אומר הכתוב 'ובהיכלו כולו אומר כבוד', כלומר, שאף שהקב"ה נותן על הסט"א שם של רע וכליון, אבל יש מקום שהוא היכל ה' אשר שם מתגלה, ש'כולו אומר כבוד', כי גם מבתי ע"ז עולה כבוד נעלם זה, שהריחוק מרבה את התשוקה להתקרב אל הטוב, ואעפ"כ הקב"ה יחולל אילות, כי רצונו במאמרות הגלויים שיתגלה כבודו בעולם, וזה סותר את מקום הסט"א, כי 'כבודי לאחר לא אתן'.

ביאור המשנה, למה נברא העולם
בעשרה מאמרות

אלא שלכאורה צ"ב, כי אם באמת יוצא כבוד שמים גם מבתי ע"ז ומכל הירידות, שוב לא שייך לתת עונש לרשעים ושכר לצדיקים, כי משניהם עולה כבוד שמים בשווה, וכנראה שאין הכי נמי, השכר והעונש הם רק מתוך דרגת תשעת המאמרים הנגלים, שהם

אחרי שיש כבוד גלוי ומאמרות הגלויים, ולא שייך להצטער על הנפילה אם אין שכר ועונש על הנפילה והירידה, וע"כ ברא את העולם במאמרות הגלויים.

העקמימות שבלב

והנה רביז"ל נתן את הדוגמא לעליה מתוך הירידה, למי שהתרחק ביותר שהוא מי שגברה עליו העקמימות שבלב' ולבו סחרחר, וכלשון רביז"ל 'שנופל לספיקות ומהרהר אחר השי"ת' כמבואר בפנים, ובזה פירש את הכתוב 'ואיה השה לעולה', שעבודת 'איה' מכפרת על הרהורי הלב האלה, כמו העולה שמכפרת על הרהורי הלב, והערנו למה נרמזת הכפרה של 'איה', דווקא ב'איה השה לעולה', שהיא כפרה על החטא של הספיקות והרהורים, והרי העצה של איה מקום כבודו, היא עצה לכל הירידות ולכל החטאים, והיה צריך להיות כתוב 'איה השה לחטאת'.

אבן נראה שאין הכוונה למי שמהרהר ומערער ביסודות האמונה, אלא הכוונה היא למי שמסתפק האם השי"ת עמו והאם חפץ בו, והאם זה שאינו מצליח להתקרב בפועל סימן הוא שאינו רצוי ה', ובזה גם מיושב למה קרא רביז"ל להרהורים וספיקות אלה בשם 'קליפת נגה', כי זה ממוצע בין

דנים את האדם לפי הכבוד הגלוי שפעל ועשה וכיבד את השי"ת.

ובזה מיושב מה שהערנו למה הביא רביז"ל את המשנה שבריאית העולם היתה יכולה להיות במאמר אחד, ומה שנברא בעשרה מאמרות הוא בשביל השכר והעונש, וגם הערנו שפשטות כוונת המשנה היא לא שזה בשביל השכר והעונש כלשון רביז"ל, אלא שזה בשביל להרבות שכר ועונש, וגם תמהנו מה פשר המשנה עצמה, איך שייך להעניש יותר רק משום שנברא העולם במאמרות מיותרים לגמרי.

אולם עתה מבואר הדבר, כי רביז"ל מחדש ביאור חדש במשנה, דמה שכתוב שבריאית העולם היתה יכולה להיות במאמר אחד, הכוונה היא שבאמת יכול העולם להתקיים על המאמר האחד והמיוחד שהוא הוא 'המאמר הסתום', אלא שאם כן לא היה שייך שכר ועונש, כי היה מתגלה הכבוד העולה מכל מעשה וגם מהמעשה של הרשעים, ואין השי"ת חפץ בזה, כי לפי מה שנתבאר הרי גם כל הטוב של המאמר הסתום, הוא רק בזה שהוא הכנה אל המאמרות הגלויים, ומכין מקום אל הכבוד הגלוי ומעורר תשוקה אל קרבת אלוהים שבמאמרות הגלויים, וזה שייך רק

מעלה מהסט"א אל הקדושה דרך קליפה זו, וע"כ כאשר מביא עולה על רוח והרהוריו האלה, ועובד עבודת 'איה' על נפילתו בקליפת נוגה, ויודע שהשי"ת עמו, ממילא יזכה לתקן הכל.

עץ הדעת טוב ורע

ובזה יתבאר מה שכתב בסוף המאמר שבלבול זה הוא עץ הדעת טוב ורע לפני שבא אל עץ החיים, ולכאורה מה השייכות בין 'ספיקות באמונה' אל 'עץ הדעת', אכן לפי מה שנתבאר הרי מדובר בספיקות שמבולבל אצלו הגבול בין טוב לרע, ואינו יודע שהשי"ת עמו, וזה ביאור עניין עץ הדעת טוב ורע, שבפשוטו הכוונה היא שמי שאוכל ממנו נעשה חכם לדעת טוב ורע, אבל הרי לא יתכן שחוטא נשכר, וע"כ חידש רביז"ל, שהכוונה היא שמי שאוכל ממנו, נעשה אצלו תערובת של טוב ורע גם יחד, שאינו יודע את הגבול הנכון, ואומר לטוב רע כלומר שאין השי"ת עמו, ואח"כ אומר להיפך לרע טוב, כלומר שטועה לומר שהקב"ה עמו גם בגלוי, וכידוע שחטא זה של אכילת עץ הדעת היה שורש כל החטאים, והוא מה שנתבאר, שהנוגה והבלבול הזה, הוא שורש כל החטאים.

וע"כ מיד אחרי החטא אמר השי"ת לאדם הראשון 'איכה', ובזה רמז

טומאה לקדושה, שהרי מחשבות אלו נובעות לכאורה מיראת שמים, אבל כאשר הנוגה אינו מבורר, הן עלולות להפילו מהקדושה אל הקליפות הטמאות, שזה עניין קליפת נגה (ע"י תורה יט קמא ס"ד).

ומי שנופל לספיקות והרהורים אלו, הרי נפילה זו היא הירידה הגדולה ביותר, כשאינו מאמין שהשי"ת עמו ואינו יודע שבכל מצב שייך לשוב, ומה שעומד לעומת הרהורים אלו הוא זה גופא התיקון של 'איה' להאמין שמאיר אור ה' בכל מקום, ובזה מיושב היטב מה ששאלנו למה נרמזת הכפרה של 'איה', דווקא ב'איה' השה לעולה, שהיא כפרה על החטא של הספיקות והרהורים, והרי העצה של איה מקום כבודו, היא עצה לכל הירידות ולכל החטאים, אמנם לפי מה שנתבאר נמצא, שלא נקט רביז"ל את החטא של הספיקות כדוגמא בעלמא, אלא כי הוא זה לעומת זה, כמו שנתבאר, וללמדנו שעצם הדבר שחושב שאין ה' עמו, זה גופא חטא.

ובאמת ששורש כל החטאים הוא רק מבלבול דעת זה, שאינו יודע שה' עמו, וזה נלמד ממה שאמר רביז"ל שספיקות אלו הם קליפת נוגה, שכידוע שכל יניקת הסט"א מהקדושה היא רק דרך קליפה זו, ואם מתקן, הרי אדרבא

לו את עצת החיפוש שיבקש 'איה מקום כבודו', וכמו שרמזו בביאור הליקוטים במאמר זה, שייכות עניין 'איה' ו'איכה'.

מעשה זקני ישראל ויחזקאל

ובזה יבואר למה בכדי לרמוז בפסוק 'איה השה לעולה' את העניין של 'איה מקום כבודו', הביא רביז"ל את כל דברי חז"ל 'שהעולה מכפרת על הרהורי הלב, ככתוב 'והעולה על רוחכם', והערנו לעיל בזה, למה הביא את המקור שבפסוק, אכן לפי מה שנתבאר, יש לפרש שבא לרמוז לנו על איזה הרהורים וספיקות מדובר, כמו שיתבאר.

בי הפסוק 'והעולה על רוחכם', שממנו דרשו שעולה מכפרת על הרוח שבלב, נאמר ביחזקאל (כ לב) כלפי מעשה שהיה, וכמבואר עניין זה בגמ' (סנהדרין קה.) וחדושי רמב"ן (שבת פח.), שאחרי שיצאו לגלות באו זקני ישראל לפני יחזקאל, ואמרו לו עבד שגירשו רבו ואשה שגירשה בעלה כלום יש להם זה על זה, והרי השי"ת הגלנו מארצו, וא"כ אין אנו חייבים לקיים את התורה, והשי"ת ענה להם: 'והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגויים' (יחזקאל שם), כי 'בעל כרחכם אני מלככם' (רש"י סו"פ שלח), והמתבונן יבין שהטעות של אותם זקני ישראל, היא היא הטעות

של אלו המתייאשים בראותם שהם נמצאים בכרך גדול שברומי בגלות הגשמי, או בבתי ע"ז ומקומות המטונפים בגלות הרוחני, וחושבים שאם אינם אצל השי"ת אינם שייכים לעבודת ה' כלל, וזה להם לראיה שאין הקב"ה חפץ במ שהרי מגרשם מלהסתפח בנחלתו, ועל זה שלח השי"ת לישראל ביד יחזקאל 'והעולה על רוחכם היה לא תהיה', כי בכל מקום נמצא השי"ת, וגם מכל מקום אפשר להתקרב אליו ית', ואכן אמרו שם בגמ' שהשי"ת השיב להם שגם נבוכדנצר הוא עבד ה' והוא קנה אותם, ועבד שקנה נכסים הנכסים שייכים לאדון, וסוד הדבר הוא, שגם הסט"א כפופה אליו יתברך, וממילא גם מי שנמצא תחת ידיה, הרי הוא אצל השי"ת (וכמו שרמזו רביז"ל עניין זה בח"א תורה נו ס"א וס"ג).

סוד הגלות ומטרתה

ואדרבא, אחרי שרביז"ל מחדש במאמר זה, שעיקר העבודה ותכלית העליה היא העבודה של 'הרצון' שמתנוצצת דווקא מתוך הריחוק, אם כן נמצא, שמי הקב"ה מרחקו בגלות, אין זה משום שאינו חפץ בו, אלא אדרבא, הרי זה דווקא משום שרוצה וחפץ בעבודתו, ורוצה להעלותו על ידי הירידה אל תכלית

דבר שטות, כי אדרבא, הריחוק הוא מתוך שהשי"ת רוצה לקרבו יותר ויותר, כמו שנתבאר, ונמצא ש'איה' הוא 'השה לעולה' לכפר על הרוח שטות הזו שבלב.

ומה נפלא הדבר ש'איה מקום כבודו' הוא הלשון שתיקנו לומר בקדושת כתר כהקדמה לדברי האופנים 'ברוך כבוד ה' ממקומו' שנאמר על ידי יחזקאל בגלות בבל (יחזקאל ג יב), ללמד שבזמן הגלות, העבודה היא בסוד 'איה מקום כבודו' ו'ברוך כבוד ה' ממקומו', שהם עניין אחד.

ביאור סדר קדושה

ונבאר יותר עניין זה, למה נרמז עניין 'איה מקום כבודו' בתוך סדר קדושה, ועוד יש לשאול, למה המלאכים שואלים 'איה מקום כבודו', הרי לפני זה כבר נאמר בקדושה ש'מלא כל הארץ כבודו'.

אכן הנה סדר קדושה כך הוא, שהשרפים אומרים 'קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו', ומשרתיו שואלים זה לזה 'איה מקום כבודו', והאופנים משיבים ואומרים 'ברוך כבוד ה' ממקומו' (וכמבואר בקדושה של יוצר, ובקדושה של שמו"ע בחול ובשבת בשחרית ובמוסף), והנה השרפים הם גבוהים יותר מהאופנים, כי האופנים

העליה, וגם הגלות הגשמית היתה למטרה זו, וכמבואר בליקו"ה (ברכת הריח ה"ד אות מה) שזו היא תכלית הגלות, וז"ל מוהרנ"ת שם, 'וְזֶה סוּד גְּלוּת יִשְׂרָאֵל בְּכֻלּוֹ, וּבְפִרְטוּת הַנְּפִילוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד פְּנ"ל שְׁזָהוּ עֵקֶר הַגְּלוּת, כִּי כָּל מֵה שֶׁנּוֹפֵל לְמָקוֹם נְמוּךְ וְרַחוּק מִהַקְדָּשָׁה יוֹתֵר יֵשׁ לוֹ שֵׁם אֵיזָה עֲבוּדָה וְנַחַת רוּחַ לַעֲשׂוֹת לָהּ יִתְבַּרֵּךְ, מֵה שֶׁאֵינּוּ זוֹכֵה לָזֶה אֶפְלוּ צְדִיק גָּדוֹל, וְעַל-יְדֵי זֶה מַעֲלָה כָּל הַנִּיצוּצוֹת וְהַקְדָּשׁוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לְשֵׁם לְמָקוֹם הַטָּמֵא הַזֶּה, כִּי יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה נִיצוּצוֹת הַקְדוּשׁוֹת שֶׁנִּפְּלוּ מִשָּׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת הַרְבֵּה לְעַמְקֵי עַמְקֵי הַקְּלָפוֹת מְאֹד מְאֹד, וּמַחֲמַת שְׁמַנְחִים בֵּינוֹן מְצוּלָה בְּעַמְקֵי תְהוֹמוֹת מְאֹד מְאֹד בְּוֵדָאֵי אֵין מִי שְׁיִכְנַס לְשֵׁם לְהַעֲלוֹתָם, וְעַל-כֵּן כִּשְׁמִיָּדָמֵן אָדָם שֶׁחָטָא עַד שֶׁנִּפְּלָ לְשֵׁם חַס וְשָׁלוֹם, תִּכָּף כִּשְׁמִיָּזְכִיר אֶת עֲצָמוֹ בֵּה' יִתְבַּרֵּךְ, וְנִתְעוֹרֵר לְעֵבֹד אֶת ה' יִתְבַּרֵּךְ בְּאֵיזָה עֲבוּדָה בְּעֵלְמָא שֶׁהוּא יְכוֹל לַעֲשׂוֹת שֵׁם לְפִי מְקוֹמוֹ הַנְּמוּךְ פְּנ"ל, אֲזִי מִתְדַבְּקִים בּוֹ כָּל אֵלוֹ הַנִּיצוּצוֹת, וּמַעֲלָה אוֹתָם מִשָּׁם, וּבְזֶה עוֹשֶׂה נַחַת רוּחַ וְתַעֲנוּג גָּדוֹל לָהּ יִתְבַּרֵּךְ בְּלִי שְׁעוֹר'.

והרי לנו שההרהורים והספיקות שרביז"ל מדבר עליהם, דהיינו מה שהוא חושב ומהרהר שהשי"ת איננו עמו, ומסתפק אם עדיין השי"ת חפץ בו, בראותו שהקב"ה מרחקו, זה

זו של מקום, כי 'ברוך כבוד ה'
ממקומו'.

זעקת 'איה'

וע"ב תיקנו בנוסח קדושה דיוצר,
ש'האופנים וחיות הקודש
ברעש גדול מתנשאים לעומת שרפים,
ובנוסח קדושה דשחרית של שבת
תיקנו: 'אז בקול רעש גדול אדיר וחזק
משמיעים קול', ולא מובן לכאורה
מהי הצעקה והשאגה הזו, אכן לפי
מה שנתבאר בדברי רביז"ל, הרי צעקת
האופנים היא הצעקה של איה מקום
כבודו, וכלשון רביז"ל בפנים, שצועק
איה מקום כבודו, ואולי זה רמוז
ברישא דקרא של הפסוק 'לבי סחרחר'
המובא בפנים, כי שם (תהלים לח) נאמר:
'שאגתי מנהמת לבי, ה' נגדך כל
תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, לבי
סחרחר' וגו', ובזה יובן למה הלשון
'צועק' כתב רביז"ל רק שם.

כי מחכים אנחנו לך

וע"ב אומרים בקדושת שבת שחרית,
מיד אחרי אמירת 'ברוך כבוד
ה' ממקומו', 'ממקומך מלכינו תופיע,
ותמלוך עלינו, כי מחכים אנחנו לך',
כלומר שאנו אומרים להשי"ת, הרי גם
אנו מכלל אלה המייחלים ומצפים
לישועה ומבקשים איה מקום כבודו,

בעולם העשיה וחיות ביצירה והשרפים
כבריאה (שעה"כ דרוש עלינו לשבח ונוסח
התפילה), וא"כ השרפים רומזים לאלו
שנמצאים במדריגה גבוהה ומשיגים
את השי"ת ומרגישים הדר מלכותו בכל
מקום, ועל זה הם אומרים 'קדוש ה'
צבאות מלא כל הארץ כבודו', אבל
אז באים המשרתים והאופנים,
ושואלים 'איה מקום כבודו', כי הם
בשפלותם אינם רואים כלום והם
נמצאים במקום החושך, ובאותה שעה
מתחדש החידוש שאדרכא הירידה היא
תכלית העליה, ומתגלה השירה של
'ברוך כבוד ה' ממקומו', שעל פסוק
זה אמרו בגמ' (חגיגה יג; זוה"ק בראשית
נח.) 'ממקומו' מכלל דלית דידע ליה,
דהיינו שמדובר באלו שלא מכירים
ולא מרגישים ולא קרובים אצל השי"ת,
ומכל מקום יש כבוד מיוחד העולה
מהם שהוא הכבוד הסתום, כי 'ברוך
כבוד ה' ממקומו'.

ועניין 'מקום' היינו מה שאמרו במדרש
(ב"ר פס"ח) שהקב"ה הוא 'מקומו
של עולם', וכינוי זה הוא הנותן תקווה
לכל אדם בכל מצב, כי גם אם הוא
נופל, הרי לתוך חיקו של השי"ת הוא
נופל, כי השי"ת מקומו של עולם, ומצד
הבחינה הזו של 'מקום', יש מעלה
דווקא לאלו האופנים, הצועקים איה
מקום כבודו, כי יש כבוד מיוחד בבחינה

איה השה לעולה

ומזה נבוא לבאר למה רמז רביז"ל את כל סוד 'איה' ועצת החיפוש והרצון, בפסוק ואיה השה לעולה', שפשוטו של מקרא הוא שאלת יצחק את אברהם אביו בעקידת יצחק, ולא מובן מה השייכות לשם.

ותחילה יש לפרש בפשטות, כי הנסיון של העקידה היה נסיון של ספיקות ולב סחרחר, וכמבואר בדברי חז"ל (הובא ברש"י בפרשת העקידה) שהיה אברהם אבינו תמה על מצווה זו, שהרי זה סותר מה שנאמר לו שזרעו יצאו מיצחק, ואולי על זה רומז האיל שהיה נאחז בסבך בקרניו, שאמרו חז"ל שהיה היצר מסבכו שם, וזה מרמז על הסיכובים שהיצר מסבב את האדם כמבואר בפנים שהוא השה לעולה, ובכל זאת הלך אברהם בתמימות אחרי השי"ת והקריב את בנו ואח"כ את האיל, והרי זה מעין המבואר במאמר זה, שההליכה בתמימות היא עיקר הכבוד, ואז גם בעת הספיקות לא יכשל.

אמנם עיקר הביאור נראה בעומק יותר, כי הגנה יש להתבונן במה שאמרו חז"ל (סנהדרין פט:): שהנסיון של העקידה הוא ראש לכל עשרת הנסיונות, וביקש השי"ת מאברהם שיעמוד בזה כדי שלא יאמרו שבראשונות אין ממש, ולכאורה אדרבא, הנסיון הראשון של 'אור

וע"כ מבחינת מקומך תופיע ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך.

ואכן מה נפלא הדבר שהשירה של 'קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו', ישעיה אמרו בזמן הבית, כשראה את ה' יושב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל (ישעיה ו), ואילו השירה של 'ברוך כבוד ה' ממקומו', יחזקאל אמרו בזמן הגלות, וע"ז אמר 'ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו' (יחזקאל ג יב), כלומר שזה מדבר על מדריגת אחוריים והסתר פנים ושעת הגלות, ואכן מצאנו בתנא דבי אליהו (פ"ו) שבמשך כל היום המלאכים אומרים שירת 'קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו', ובמשך כל הלילה הם אומרים שירת 'ברוך כבוד ה' ממקומו', והיינו כי זה מה ששייך למדריגת יום ואור, וזה מה ששייך למדריגת לילה וחושך.

זעק איה השה

ובזה יובן הלשון הנאמר בהושענות, 'למען יחיד נחנט פרי למאה, זעק איה השה לעולה', ולכאורה היכן מצינו שיצחק זעק זאת, הרי אמירת יצחק 'איה השה לעולה' היתה שאלה של תמיהה, אלא שרמזו לנו מה שחידש רביז"ל כאן, ש'איה מקום כבודו' היא זעקה.

בראותו את ריחוקו מהשי"ת, אלא יהיה רצונו חזק ותקיף לעבוד את ה', וידע שבהתגברו לעבוד את עבודת הרצון, הוא מכבד את השי"ת בכבוד הגבוה ביותר, וע"כ נאמר דווקא שם 'ואיה השה לעולה', כי אכן השה שהוקרב שם להשי"ת לא היה יצחק עצמו, אלא העבודה של 'איה מקום כבודו' זה היה השה לעולה, שהרי את הרצון שלו העלה אברהם להשי"ת.

עקידת יצחק

ואמנם דווקא יצחק הוא השואל 'איה השה לעולה', לרמז על זה שעיקר העבודה של 'איה', היא אצל מי שנמצא בהסתר פנים ושולטת עליו מידת הדין שהיא מידתו של יצחק, ואכן אברהם אבינו השיב לו, 'אלוהים יראה לו השה לעולה בני', כלומר שהשה הוא העבודה של 'איה', שמעלה גם את יצחק לעולה, ומעלה גם את הירידה ואת ההסתר פנים אל ה'.

אבל העקידה נקראת על שם אברהם, כמו שמבקשים שיזכור לנו השי"ת את העקידה שעקד אברהם את בנו, ולכאורה היה זה גם נסיון של יצחק, אלא דכיון שזה מאמר סתום, אי אפשר לגלות בגלוי את הטוב שבהסתר פנים, וע"כ אי אפשר לקרוא שם זכות על יצחק, כי אם על אברהם העוקד את יצחק, ללמדינו

כשדים' קשה ממנו, שהיה אברהם אבינו מוכן למות הוא עצמו, ולא רק לשחוט את בנו, [ועי' בדברי החיד"א בספר דבש לפי מערכת א סל"ג, שהביא מחלוקת אם אדם אוהב את בנו יותר מאהבת עצמו או לא], עוד יש לתמוה, למה ניסהו השי"ת בנסיון כזה שבכלל לא רצה שיקיימו במעשה, וכמו שאמר לו בסוף 'אל תשלח ידך אל הנער', והרי אילו היה אברהם שוחט את יצחק היתה זו רציחה ממש ולא קרבן, ובאמת לא רצה השי"ת לבחון אלא את מסירות רצונו, ולמה ביקש ממנו דבר עבירה, וכי חסר להשי"ת אופנים איך לבחון את מסירות נפשו של אברהם בדברים כאלה שהשי"ת רצה באמת שיקיימם.

ונראה ביאור הדבר, כי עשרת הנסיונות הם כנגד עשרת המאמרות, והנסיון העשירי הוא כנגד המאמר סתום, וע"כ היה הנסיון העשירי לבחון את לבבו בעבודת הרצון דווקא, ולא בעבודת המעשה, ועוד יותר, שהיה הנסיון באופן כזה שהרצון היה טוב והמעשה היה רע, ובכלל לא דרש השי"ת מאברהם את המעשה כי אם את הרצון, ובזה נטע אברהם בעם ישראל כח זה, שגם כאשר ח"ו האדם נמצא במצב שאינו יכול להוציא את המעשה מכח אל הפועל, כי עדיין אין לו כח להתגבר על יצרו, בכל זאת לא יעזוב את עבודת הרצון מתוך ייאוש

הדין לחסד והירידה לעליה, ולכן רמוז התיש שהוא האיל, בבראשי"ת.

בראשית - ברא תיש

ובזה יובן למה רמזה התורה בבראשי"ת את האיל בשם תיש, ותמהנו על זה שהרי הם שני מינים שונים, אלא כי תיש הוא הגדול שבשעירים, ושעיר הוא המרכבה של הסט"א, שהשדים נראים כשעירים (ויקרא יז ח וברמב"ן שם), ועשיו נקרא 'איש שעיר' (בראשית כו יא) ע"ש השעיר לעזאזל (ב"ר סה י), אבל כאשר מתגלה המאמר סתום, ומתקיים 'אלי קורא משעיר' ממש, ומתעורר הטוב שבכרך גדול שברומי של עשיו, וכידוע ששם 'אל' הוא השם של מידת החסד, ממילא גם התיש שהוא גדול השעירים נהפך להיות כמו איל, להפוך גם את הירידה לתוך קליפת עשיו לעליה, מה שעוד לא נתגלה בזמן עקידת יצחק אחי עשיו, וזה גם הרמז בפסוק 'אלי (אותיות אי"ל) קורא משעיר' (שהוא התיש), כלומר שהחסד מתגלה בתוך הדין.

ואמנם האיל עצמו נברא בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה), יחד עם השדים שהם השעירים, וזה משום שמהמידה הזו יוצאים דינים, והצד הגלוי שלה הוא ההסתר פנים והנפילה והירידה, אבל שרשו נמצא במאמר

שכל הטוב של ההסתר פנים ושל זה שנפל לשם, הוא זה שהוא מתבטל אל המאמרות הגלויים, וחפץ לצאת מתוך הרע אל הקודש.

אילו של יצחק

והנה מתוך הרמז שהביא רביז"ל מהתיקו"ז, שבראשי"ת אותיות בר"א תי"ש, שהוא אילו של יצחק, והוא השה לעולה כמבואר בפנים, מזה משמע שהאיל שהקריב אברהם אבינו אחרי העקידה, שייך גם הוא לעבודה זו של 'איה', ובפשטות זה משום שבזה הכניס אברהם אבינו את כל תשוקתו ורצונו להקריב את בנו, ככתוב שם 'ויעלהו לעולה תחת בנו'.

אמנם סוד הדבר הוא, כי עקידת יצחק שעקד אברהם, היה קושר וכופת את מידת הדין של יצחק תחת חסדיו של אברהם (וכמבואר בדברי התיקו"ז שם בהמשך הדברים), וזה בעצמו הסוד של הפיכת הירידה וההסתר פנים לעליה ולהארת פנים וחסד, והנה איל רומז לבינה, שעל כן השופר של איל שייך למידת הבינה (זוה"ק אמור צט.), וע"כ אי"ל כמניין א"ם, כי א"ם לבינה תקרא' (משלי ב ג), ומידת הבינה היא שורש הדין אבל היא רחמים רבים (זוה"ק ויקרא יא.), וע"כ שם הוא מקום המתקת הדינים בשורשם, שהוא הפיכת

לעולה ועקידת יצחק, וע"כ בראשי"ת שהוא המאמר סתום ואותיות ברא תיש כמבואר בפנים, הוא גם אותיות א' בתשר"י, אבל אין מי שיזכה לזה אלא כאשר לפני כן מקדים את עבודת חודש אלול"ל שהוא ר"ת 'זכבדי לאחר לא אתן', דהיינו לעבוד את השי"ת בכבוד גלוי ובעבודת ה' הפשוטה וחשבון נפש של שכר ועונש השייך לתשעת המאמרות כמו שנתבאר, כי אז יזכה שגם עוונותיו תיהפכנה לזכויות ע"י כח המאמר הסתום.

כל חללי עלמא

ובזה נבוא לפרש דברי הגמ' (שבת עז:): שהביא רביז"ל בסוף המאמר רב זירא מצאו לרב יהודה שהיה עומד על פתח בית חמיו והוה בדיחא דעתיה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוי אמר ליה ע"כ, וביאר רביז"ל שזה סוד חלל הפנוי שהוא סוד המאמר הזה.

ובשיעור הקודם כבר נתבאר ביאור הדבר, כי עניין החלל הפנוי הוא, שכביכול פינה השי"ת את הדרת מלכותו כדי לברוא את העולם, ולהביא את תכלית העולם שבאה רק מכח ההעלמה הזו, וזה שורש חידושו של רביז"ל כאן, שגם בבתי עבודה זרה ובכרך גדול שברומי נמצא כבוד ה' באופן סתום, וזה משום שרק מכח הריחוק באה התשוקה אל הקירוב,

הראשון בראשית כדברי התיקו"ז, כי מי שזוכה הופך הירידה לתכלית העליה.

והנה בשיעור הקודם ביארנו שכל דברי רביז"ל, ועצת הזעקה של 'איה' רמוזים בהמשך הפסוק, 'אם תבעיון בעיו', ויש להוסיף שיש רמז בכתוב, שהכח של 'אם תבעיון בעיו', נמצא גם בכרך גדול שברומי מקומו של עשיו, שכך נאמר (עובדיה א ו) 'אִיךָ נִחְפְּשׁוּ עֲשׂו נָבְעוּ מִצְפָּנָיו', כלומר שאם נחפש ונבקש בסתרי ההסתרה ובמצפוניו של עשיו, נמצא שגם שם יש את כח המבעה, אף שבגלוי רואים שם רק את השן הטורפת שישנה שם (ע"י ב"ק ג: שהביאו את שני הפסוקים, ותבין), וכאשר יחופש ויתגלה דבר זה, אז תהיה מפתחו של עשיו וכל כח הסטרא אחרא, שזה פשוטו של המקרא שם בעובדיה.

אלול ותשרי

והנה חז"ל תיקנו להזכיר בראש השנה את העקידה, בברכת זכרונות, וגם אמרו שמצוות שופר גם היא באה כדי להזכיר את אילו של יצחק ועקידת יצחק (ר"ה טז.), ולפי דברי רביז"ל מובן הדבר ביותר, שאין זה בכדי להזכיר זכות אבות גרידא, אלא כדי לעורר רחמים לכפרת עוון, להפוך ירידותנו לעליות, שזה העניין של איה השנה

בבדיחות הדעת ההיא זכה להשיג סוד חלל הפנוי, וצ"ב.

אכן נתבונן למצוא מה היה אצל רב יהודה בבית חמיו, והנה אמרו בגמ' (יבמות סג:) 'מקרי ליה רב יהודה לבריה: 'ומוצא אני מר ממות את האשה, א"ל כגון מאן, א"ל כגון אמך, והקשו ע"ז 'והא מתני ליה רב יהודה לבריה: 'יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורייך', אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו הראשונה, וא"ל כגון מאן, א"ל כגון אמך, ותירצו בגמ', 'מתקיף תקיפא ועבורי מיעברא במילה', וברש"י שהיתה אשתו תקיפה אבל נוחה לרצות ומעברת על מדותיה. וצ"ב דא"כ למה קראה בשם 'מר ממות', וכנראה שבזמן הכעס שלה היה לו באמת 'מר ממות', ואעפ"כ נתקיים בו 'ושמח מאשת נעורייך' אחרי שהיתה נוחה לרצות, ואדרבא זכה לקורת רוח כזו, שעליה אמר שא"א למצוא קורת רוח אלא במקור ברוך זו.

והנה מבואר בספר חסד לאברהם הקדמון (עין יעקב נהר מ"ח) שנשותיהם של ת"ח וצדיקים מתנהגות עמם כמו שהם מתנהגים עם קונם, וזה בא לרמז להם שורשם למעלה עיי"ש, וא"כ בודאי התבונן רב יהודה מאי האי שאשתו מתנהגת כך, שהיא מר ממות אבל בסוף מביאה לידי שמחה וקורת

וממילא נמצא שהרע עושה את המקום ואת האפשרות של הטוב, ולצורך זה נברא הרע, כי כאשר שב ועולה, מתברר למפרע שנפילתו גרמה לו לעלות יותר, וזה הוא הטוב שברע, שהרע עושה מקום והכנה אל הטוב.

וזה באמת הסוד של החלל הפנוי, שכתב רביז"ל שאינו מובן בפשטות, כי צריך לומר בו שני הפכים, כי בוודאי 'מלא כל הארץ כבודו', ומצד שני הרי כל מהות המושג של חלל הפנוי הוא, שהיה צריך לפנות ולעשות חלל כדי לברוא את העולם, אכן במאמר זה גילה רביז"ל את סוד הדבר, שעצם פינוי ועשיית החלל, זה עושה שיהיה שם כבוד הדר מלכותו באופן אחר, כי הריחוק עושה מקום לקירוב מיוחד הבא דווקא מתוך הריחוק, וכמו שנתבאר, ואף שעדיין הוא רחוק, אבל ריחוק זה המלווה בתשוקה וכיסופים, זה גופא מוגדר כקירוב באופן סתום.

מר ממות, ובכל זאת שמח

ובדי להעמיק יותר נקדים לשאול בדברי הגמ' דרב יהודה, למה סיפרו חז"ל שהיה עומד בפתח בית חמיו והוי בדיחא דעתיה ולמה לנו לדעת היכן היה עומד, אלא מסתמא באו לומר שהיתה בדיחא דעתיה דווקא משום שקאי בפתח בית חמיו ושדווקא

פנים מיוחדת השייכת דווקא לזמני הסתר פנים.

וע"ב הבין ר' זירא שעתה בשעת בדיחות דעת זו, אי בעי מיניה כל חללי עלמא יאמר לו, כלומר שיגלה לו סוד 'חללי עלמא', כי החלל הפנוי הוא באמת ג"כ מר ממות, וחלל מלשון 'כי ימצא חלל באדמה' (דברים כא א) שהוא המת, ושם שורש כל החסרונות והדינים והתקיפות, אבל יחד עם זה נאמר 'יהי מקורך ברוך ושמח', דהיינו שדרשו קורת רוח מלשון מקור, כי כשיבין מקורו ושורשו מהיכן יצא החלל הפנוי שהוא מאור אין סוף, יבין שמוכרח שיהיה החלל רק אמצעי לבוא לקורת רוח כזו שא"א בלעדי ההסתרה.

מר ממות זו המינות

והנה על הפסוק הזה: 'ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה טוב לפני האלהים' (מל"ט ממונה וחוטא ילקד ביה' (קהלת ז כו) כתב רש"י: ומוצא אני מר ממות את האשה, זו המינות. וחרמים לבה, לשון מכמורת. אסורים ידיה, ומשהחזיקה באדם הרי הוא כנקשר בקשורי עבותות עכ"ל, הרי שהבחינה המבוארת בדברי רביז"ל בפנים שהמינות, דהיינו הספיקות וההרהורים באים מעקמימות הלב

רוח, והבין שהקב"ה מראה לו צלם דמות תבניתו, דהיינו את הצורה של הבריאה וכנסת ישראל, שהיא באמת אחוזה במידת הדין והצרות בבחינת מר ממות, ואעפ"כ משותף עמה מידת הרחמים למי שזוכה למצוא הרחמים שבדין ולהמתיק הדין, ואדרבא אם יזכה יבחין שאין אדם מוצא קורת רוח אלא מזה, כשמעביר הכעס ברחמים ומבין את הטוב שגנוז בדין, עוד יותר מאשר לפני הדין, כי הטוב הגנוז בקושי, אין דוגמתו בטוב הגלוי, כי המאמר הסתום גדול מכל המאמרות.

וע"ב כשהיה רב יהודה עומד בפתח בית חמיו אבי אשתו זאת, הוי בדיחא דעתיה, כי מזה שנתקיים בו 'ושמח מאשת נעוריו', מזה הבין את סוד כל צרותיו של האדם, וכל יסוריו וחסרונותיו ויגונותיו, וירידותיו ונפילותיו, שהם כולם כמו בחינת חלל הפנוי, שלא נעשה פנוי אלא כדי להמשיך לתוכם קו הישר של אור, ואף שהבריאה מלאה בדין בבחינת 'מתקיף תקיפא' אבל אחרי ההמתקה זה בחינת 'מיעברה במילה', ובתחילה הוא מר ממות, אבל בסוף שמח ומקורו ברוך, וזכה רב יהודה להשיג שאין אדם מוצא קורת רוח אלא דווקא מזה, ובוזה זכה השיג סוד 'חלל הפנוי', שהוא הבחינה של הסתר פנים המביא לידי הארת

הבינה שהיא האיל לעולה, (שע"כ א"ם ואי"ל במספר שווה), וגם ביאור העצה הזו רמוז בפסוק שאמר לו: 'יהי מקורך ברוך ושמח', כי מקור"ר כמניין רצו"ן, דהיינו העצה של רצון ותשוקה וזעקה ובקשה, וככל מה שנתבאר.

אל תטוש תורת אמך

ובלל כל הדברים הוא, שאכן השי"ת מלא כל הארץ כבודו, אבל יש מקומות שזה מתגלה מתוך המעשים ויש מקומות שזה מתגלה מתוך הבקשה שמבקשים שם איה מקום כבודו, ועל כן 'אין יאוש בעולם כלל' (ליקו"מ ח"ב תורה עח) כי בכל מצב ובכל מקום יש דרך להתקרב להשי"ת, ועל זה אמר שלמה המלך (משלי א ח): 'שמע בני מוסר אבי"ך' ר"ת אין יאוש בעולם כלל, ואל תטוש תורת אמ"ך' ר"ת איה מקום כבודו.

ומסבבים אותו בקשרי עבותות, היא הבחינה שהיא מר ממות, ובכל זאת שייך למצוא בתוכה ובסופה את הבחינה של 'יהי מקורך ברוך ושמח', כמו באשה שהיא מר ממות, וכשזוכה אדם למדריגה זו שבדיחא דעתיה על אף כל החושך, ואדרבא בא לידי שמחה מתוך החושך, אז זוכה לכל חללי עלמא, דהיינו להשיג את סוד החלל הפנוי, ואת הטוב שברע.

וע"כ כששאל לו בנו 'כגון מאן' אמר לו 'כגון אמך', ולכאורה למה לא אמר לו כגון בני ביתי וכיו"ב, אלא שבא לרמוז לו על העצה איך לבוא לדרגא זו שיהיה בדיחא דעתיה ויהי מקורו ברוך ושמח, על אף שנמצא במקום מר ממות, ובתוך הספיקות והירידות, וא"ל כגון אמך, כי אמ"ך ר"ת איה מקום כבודו, וגם בפשטות הרי נתבאר לעיל ש'אם' היא מידת

ספר שערי דעה תורות א-ט
התקבל בהתלהבות מרובה
בקרב כל השכבות דחסידי
ברסלב זקנים עם נעדים
פשטנים ומעמיקים כאחד

שמחים אנו לבשר שבתקופה הקרובה מתעתדים אנו
להוציא את הכרך הבא, ספר

|| 'שערי דעה' תורות י-כ ||

תקוותינו איתנה שירבו המבקשים לשוטט דעה וידו
צמאונם בדעת דקדושה ממימי הנחל נובע

ובקדיאה של חיבה!

פונים אנו לנדיבי לב שמעוניינים ליטול חלק
בהוצאות המדוברות לזכות את הרבים, לע"נ
יקדיהם או להצלחתם, שיצרו קשר עם המכון
בדקדם.